

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

VNÍMÁNÍ VÝZNAMU KŘESŤANSKÝCH SVÁTKŮ A TRADIC
OČIMA ŽÁKŮ ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Autor práce: **Petra Dohnalová**

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Blažek Iňová, Ph.D.

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: 3.

2023

Prohlašuji,
že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím
pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

19. 3. 2023,

Petra Dohnalová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí své bakalářské práce Mgr. Veronice Blažek Iňové, Ph.D., za cenné rady, metodické vedení mojí práce a za čas, který mi věnovala. Základní škole v obci Záhoří u Písku za možnost provedení výzkumu. Dceři Leontýně Dohnalové za grafickou podporu a Mgr. Lucii Lazecké za gramatickou korekturu.

Obsah

ÚVOD	5
1. Teoretická část	7
1.1. Význam svátků pro kulturu a společnost	7
1.2. Důležitost výchovy k hodnotám v dnešním světě	9
1.3. Význam svátečnosti a každodennosti v životě člověka	10
1.4. Důvody udržování a dalšího předávání tradic	12
1.5. Rozdíly mezi křesťanskými a sekulárními oslavami svátků	15
1.6. Historie, zvyky a tradice Vánoc	17
1.6.1. Podstata vnímání svátků u sekulární společnosti	17
1.6.2. Adventní čas	19
1.6.3. Štědrý den	20
1.6.4. Štědrý večer	22
1.6.5. Nadílka	22
2. Praktická část	24
2.1. Metodologie výzkumu	24
2.1.1. Stanovení cíle výzkumu	24
2.1.2. Kvantitativní výzkum	24
2.1.3. Metoda sběru dat	25
2.1.4. Cílová skupina	26
2.2. Vlastní kvantitativní výzkum	28
2.2.1. Prezentace a rozbor výsledků dotazníkového šetření	28
2.2.2. Rozbor výsledků dotazníku mezi prvním a druhým stupněm ZŠ	40
3. Diskuze	44
3.1. Jsou v dnešní době udržovány v rodinách křesťanské tradice a zvyky o Vánocích?	44
3.2. Mění se vnímání tradic a zvyků s věkem dítěte?	45
ZÁVĚR	47
Seznam literatury	49
Seznam příloh	51

ÚVOD

Řekneme-li si křesťanské svátky a jejich tradice, mnohý si ony pojmy spojí s vírou, s návštěvou kostela, s církví. Málokdo si však uvědomí, že se jedná o běžnou součást našich životů. I nevěřící lidé přece slaví s křesťany velikonoční, vánoční a jiné svátky. Dodržují mnoho tradic, aniž by věděli, co vše se za tím skrývá. Různé tradice jsem měla možnost poznávat od malička. Vyrůstala jsem a stále žiji v krásné obci za Tábořem v oblasti Jistebnická vrchovina. Komunitní způsob života je zde stále zřejmým symbolem. Prováděné zvyky se vlastně přes čtyřicet let, co zde žiji, nezměnily. Dále se předávají ze starší generace na generaci novou. Nikdy se nestalo, že by obcí neřinčely řetězy a necinkal andělův zvoneček, když přicházel Mikuláš. Na mši se o Vánocích zpívalo, i když nám to bylo oficiálně během pandemie covidu zakázáno. Dívky o Velikonocích vyskají, když je přijde vyšlehat chlapec s krásnou pomlázkou. Naše poklidná obec si žije tak, jako za časů našich prababiček, a to je v pořádku. Jsem zvyklá žít s menší komunitou a v krásné přírodě a učit děti to, co nás učily naše babičky. A jako učitelka toto poselství mohu ještě více rozvíjet.

Před čtyřmi roky jsem měla možnost po dobu tří let pracovat na vesnické škole jako asistentka pedagoga a vychovatelka školní družiny. V současnosti se věnuji předškolní pedagogice, rovněž na vesnické škole, avšak v jiné vsi. Křesťanské svátky, které se prolínají výchovou a vzděláváním v celém školním roce, jsme zejména v družinách s dětmi hlouběji prožívali a věnovali se jim. Je to dáno hlavně větší časovou dotací nežli v samotném vyučování, ale zároveň i naším nadšením pro věc.

Pořádali jsme ve škole a školce pro děti návštěvu Mikuláše s družinou, vyráběli koně pro svatého Martina, zpívali společně s celou školou vánoční koledy, rozkrajovali jablíčko, vyráběli adventní věnce, pořádali maškarní průvod obcí atd. Těch zvyků a rituálů, se kterými jsme děti seznamovali a společně je prožívali, je velké množství. Vzhledem k tomu, že mě antropologie křesťanských svátků samotnou velmi zajímá, rozhodla jsem se toto téma zpracovat ve své práci společně s výzkumem, zaměřeným čistě na vánoční svátky, avšak očima dětí.

Bakalářská práce s názvem „Vnímání významu křesťanských svátků a tradic očima žáků základní školy“ je zaměřena na to, jak jsou dětmi základní školy vnímány křesťanské svátky a tradice. Důvodem, proč jsem si toto téma zvolila, je generační proměna ve vnímání významu těchto svátků. V dnešní době je evidentní, že křesťanská

víra nemá takovou váhu, jako v předchozích obdobích. Na to má jistě vliv společnost a její utváření kulturní a politickou situací.

Práce obsahuje jak část teoretickou, tak i praktickou. V teoretické části se zabývám významem svátků jako takových, a to pro kulturu a společnost. Popisuji tradice pojící se s těmito svátky a důvody jejich udržování a dalšího předávání. Zaměřila jsem se hlavně na vánoční svátky, které byly předmětem mého výzkumu.

Podkladem pro tuto část byla nejen teologicky zaměřená literatura, např. publikace *Liturgie a život, Posvátné a profánní, Antropologie náboženství*, ale také literatura určená pro širší veřejnost, např. *Církevní rok, Vánoce v křesťanské kultuře*. Oporou mi byl i Školní vzdělávací program ZŠ a MŠ Záhoří z roku 2022.

V části praktické bude stanoven výzkumný problém, jeho zpracování a dosažené výsledky. Pro svůj výzkum jsem zvolila kvantitativní šetření, které zpracuji do výsečových grafů. Pro bakalářskou práci jsem si vytyčila dvě výzkumné otázky. Jsou v dnešní době udržovány v rodinách zvyky a tradice? Mění se vnímání tradic a zvyků s věkem dítě?

Výzkumný problém bude řešen u žáků základní školy v Záhoří. Osloveno bude 130 respondentů a pořízené záznamy budou statisticky zpracovány na základě anonymních dotazníků a převedeny do grafické podoby. V závěru empirické části grafy detailně vyhodnotím a provedu rozbor výsledků dotazníků. Z rozboru dotazníků vyplynou otázky k diskusi. Dojdeme tak ke zmapování povědomí dětí o tradicích pojících se s vánočními svátky a dodržování rituálů a zvyků v rodinách.

Přínos této práce spatřuji v tom, že dosažené výsledky mohou ukázat na to, jak je důležité udržovat tyto tradice a předávat je mladé generaci, aby neupadly v zapomnění. Tato moderní doba je plná spěchu a zapomíná se na hlubší prožívání našeho života a rozvoj našeho duševního vnímání, ke kterému nám může významně pomoci plnější prožitek pojící se s křesťanskými svátky.

1. Teoretická část

1.1. Význam svátků pro kulturu a společnost

Evropská kultura a myšlení je úzce spjata s křesťanstvím. Křesťanství hrálo v dějinách českých zemích důležitou roli. Vše, co lidé konali, s čím se setkávali, o čem usilovali, to vše se odehrávalo ve stále se opakujícím rámci církevního roku.¹ Svátky a tradice mají i v dnešní době velký význam. Pocit sounáležitosti a sdílení je v lidském životě velmi důležitým prvkem. Tradice nás spojují s kořeny našeho národa, s vírou. Předávání tradic a hodnot z generace na generaci nám dává sílu nezapomenout. V tom je vlastně i jejich největší smysl.

*Zábava, zvyky, a dokonce i víra podléhají během staletí změnám. Tak, jak se mění společnost, mění se i způsob života lidí.*² Je samozřejmé, že v dnešní moderní době nemůžeme cítit a vnímat obyčej i svátky stejně, jako například před sto lety a déle. Přesto se daří mnoho tradic, zvyků a svátků více či méně zachovat v tradiční podobě. Zejména na vsích je komunitní způsob života stále silnější nežli ve městech, a tudíž zde k sobě mají lidé blíže. Různé malé spolky pořádají oslavy, workshopy, obnovují jarmarky a mnohdy i tradiční zvyky. V oblastech jako je Morava či Slovácko je dodržování starých tradic a rituálů ještě silnější. J. Assmann pohlíží na slavnosti a rituály tak, že se napříč dějinami a prostorem zdají být jedním z lidských nástrojů, které vzdorují nekonečnu. Odpovídá potřebě rozdělit nedozírnou věčnost na kratší úseky, a tím tak vtisknout lidské měřítko a řád okolnímu světu.³ *Je jisté, že se styl zábavy mění a moderní doba vnímá zvyky jinak, než bylo starší pojetí církevní. V nekonečném historickém procesu hledání, vytváření a zanikání se nejlépe prokáže vnitřní síla národa a národní povědomí.*⁴ Proto je tak důležité pokračovat v předávání hodnot, které jsou ve zvycích, rituálech a svátcích obsaženy. Svátečnost a svátky jsou pro nás důležité. K. Richter říká, že: „Ve svátek se čas jakoby zastaví“. O svátku vystupují do popředí veliké věci, hlubší vrstvy života, poslední hodnoty nebo to, co se za poslední hodnoty pokládá. Hodnoty při tom uvolňují sílu, jež vytváří společenství. Neboť svátek se slaví společně a posiluje tím společenství.⁵

---

¹ Srov. VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčejy*. Druhé vydání. České Budějovice: DONA, 2005, s. 2. ISBN 80-7322-075-X

² VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčejy*, s. 93.

³ Srov. KARLOVÁ, Jana. *Slavnosti a rituály jako zpráva o obrazu světa*. První vydání. Červený Kostelec: Pavel Mevart, 2013, s. 40. ISBN 978-80-7465-076-5

⁴ VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčejy*, s. 93.

⁵ Srov. KLEMENT, Richter. *Liturgie a život*. První vydání. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 129. ISBN 80-7021-140-7

J. Karlová rovněž vidí, že se ve slavnostním čase pozastavuje běh velkého světa i malý všednodenní kolotoč každého z nás.⁶

Sváteční čas nemusí být spojen pouze se slavením svátků spojených s křesťanstvím. Patří sem i sekulární přechodové rituály, které můžeme vnímat jako prožití svátečního času. Například narození dítěte, svatba, oslava jmenin, narozenin. Oslavení takovýchto událostí je důležitou součástí našeho života. Neboť zastavení se, zamyšlení, prožitek onoho dne je pro jedince, rodinu či přátele nedílnou součástí a posílení komunity i kultury. Do popředí se bohužel derou více materiální hodnoty, hon za penězi a starost o zajištění rodiny.

J. Karlová ve své knize *Slavnosti a rituály* poukazuje na fenomén „obdarování“. V současné době o to více aktuální. Dar je spjat se závazkem, s prostředkem udržování mezilidských vztahů i jako motiv zvyšování společenské prestiže prostřednictvím obdarování druhých. Dar se však stává vzájemným poutem, příslibem přátelského vztahu i solidarity. V poslední době se však setkáváme více s jedním ze specifíků euroamerické civilizace, kdy konzumní aspekty rituálů získávají na síle.⁷ Často dochází k tomu, že ono rituální hledisko ustupuje. Tudíž onen pouhý pocit, že jsme obdarováni, nemusí stačit. Již u malých dětí, zejména z dobře finančně situovaných rodin, se setkáváme dokonce se zklamáním z dárku. Ale jistě to platí i u dospělých. Pokud jsou však v rodině dobře nastavené priority a celkové vnímání hodnot i drobný s láskou vytvořený dárek, může velmi potěšit. Navracíme se tak vlastně opět ke kořenům, kdy výroba dárku byla velmi často součástí tradice. Lidové tradice měly a mají vždy souvislost s plynutím času v našich podmínkách vázaných na vegetační, kalendářní a liturgický rok, jak dále uvádí J. Karlová.⁸ *Křesťané tak stereotyp všednosti přerušují slavením svátků událostí spásy, například Narození Páně, v nichž vidí uskutečnění svých hodnotových představ. Právě kvůli nedokonalosti tohoto světa přitakávají tímto slavením své existenci, děkují Bohu a chválí ho za jeho zaslíbení spásy a za jeho spasitelné jednání projevené jeho lidu v dřívějších dobách, a zároveň prosí za jeho pomoc nyní i pro budoucnost.*⁹

Neznáme žádnou společnost, která by neslavila. Na toto blahodárné střídání dnů všedních a svátečních přišli lidé již velmi dávno. Lidem žijícím v úzkém sepětí s přírodou

---

⁶ Srov. KARLOVÁ, Jana. *Slavnosti a rituály jako zpráva o obrazu světa*, s. 41.

⁷ Srov. KARLOVÁ, Jana. *Slavnosti a rituály jako zpráva o obrazu světa*, s. 72.

⁸ Srov. KARLOVÁ, Jana. *Slavnosti a rituály jako zpráva o obrazu světa*, s. 43.

⁹ KLEMENT, Richter. *Liturgie a život*, s. 130.

pomáhalo roční období a počasí. Docházelo tak přirozeně ke střídání ročních období, deště i sucha a hojnosti a nouze, a tudíž i k přirozeným dobám oslav a možnosti tak vystoupit ze všední rutiny, jak uvádí J. Sokol ve své knize *Člověk a náboženství*.¹⁰ Smysl svátků pro kulturu a společnost je tedy jistě důležitý. Obohacuje naši duši, společnost, propojuje nás s minulostí, s přírodou a je nedílnou součástí života každého z nás. Pokud budeme udržovat i nadále tradice a rituály, rovněž své i rodinné, můžeme získat pocit jistoty, řád a rytmus. Budeme i nadále propojeni s přírodou a jejím cyklem a pradávným časem. Společné tradice nás rovněž spojí se společností, ve které žijeme.

1.2. Důležitost výchovy k hodnotám v dnešním světě

Důležitost výchovy k hodnotám v současné době pociťujeme stále naléhavěji. Thomas Moore ve své publikaci *Kniha o duši* píše: *Velkou nemocí dvacátého století, která znásobuje všechny naše potíže a ovlivňuje náš individuální i společenský život, je „ztráta duše“*.¹¹ Autor ve své knize také následně vyjmenovává některé ze symptomů, kterými se tato „ztráta duše“ projevuje: prázdnota, ztráta smyslu života, nejasné deprese, nemocné vztahy ..., a je zde právě zmíněna také ztráta hodnot. Žijeme ve společnosti, která je uspěchaná, svým způsobem nemocná, silně zaměřená na výkon. Upřednostňuje tedy kvantitu, nikoli kvalitu žití. A tak nám často ve stálém shonu uniká to nejpodstatnější. Nejsme schopni vnímat „poezii každodenního života“.¹² Často se lidé podobají spíše štvancům, kteří se zmítají ve víru světa. Přitom vlastně ani neví, kam směřují. Politováníhodný stav člověka, který nemyslí na svou důstojnost. Nemyslí na to, že je jednotou těla, duše a ducha, ale duše potřebuje intenzivní, plnokrevný duchovní život, stejně jako tělo potřebuje potravu.¹³

Narůstá počet psychických onemocnění, závislostí, roste počet sebevražd u mladistvých. Tato skutečnost je alarmující a nemělo by nás to nechat lhostejnými. Jsme-li pedagogové, měli bychom se ptát po příčinách tohoto stavu a snažit se podle svých sil a možností přispívat k nápravě. Nejdůležitější je začít u sebe. Pedagog či vychovatel musí být vyzrálá osobnost s dobrými názory, pohledem na svět a kvalitními životními

---

¹⁰ Srov. SOKOL, Jan. *Člověk a náboženství*. První vydání. Praha: Portál, 2004, s. 38. ISBN 80-7178-886-4

¹¹ MOORE, Thomas. *Kniha o duši*. První vydání. Praha: Portál, 1997, s. 7-11. ISBN 80-7367-252-9

¹² Srov. MOORE, Thomas. *Kniha o duši*, s. 19.

¹³ Srov. MOORE, Thomas. *Kniha o duši*, s. 237.

hodnotami, neboť tak je možné je předávat dál. Dobře víme, že *osobní příklad vychovatele je základním a nejpřesvědčivějším prostředkem výchovy*¹⁴ Pedagog tedy musí pečovat nejprve o svoji duši a svůj život. Teprve potom o duše a životy svých svěřenců. Metod, jak dosáhnout nějaké duševní rovnováhy či praktikovat systematická cvičení, je mnoho. Je však nutné, aby si každý našel to, co mu nejvíce vyhovuje, a nedocházelo k tzv. „syndromu vyhoření“.

V dnešní době se otázkou výchovy dětí a mládeže zabývá mnoho odborných i populárně naučných publikací. Stále častěji však hovoří o důležitosti výchovy k hodnotám. Obzvláště téma morálních hodnot je poslední době často diskutováno, a to i v praxi jsou prováděny četné výzkumy hodnotových preferencí lidí různých věkových skupin v různých prostředích, zjišťuje se jejich vliv na morální jednání.¹⁵

Morální jednání opět získáme na základně nastavených hodnot. Křesťanská víra i její tradice je založena na silných hodnotách. Ve vztahu k člověku, ale i k okolnímu světu. Vše však počíná v rodině. Pokud je rodina dysfunkční či disharmonická, nemůže předávat kvalitní hodnoty, natož pak ty morální. Proto by měla tuto funkci alespoň částečně převzít školská zařízení. Neboť pedagog nejen vzdělává, ale také vychovává.

1.3. Význam svátečnosti a každodennosti v životě člověka

V knize *Člověk a náboženství* J. Sokol uvádí v hrubém vymezení pojem „sváteční“ jako protikladem „všedního“. Avšak slovo „sváteční“ znamená daleko více. Všední život se odehrává především v rodině a věnuje se jejím starostem. Sváteční život se ve starých společnostech odehrával ve společnosti a veřejně. A to ve velmi silném smyslu. Účastnit se veřejných oslav bylo striktní povinností. Pokud navíc všichni žili ve společném tábořišti, bylo to samozřejmé.¹⁶

O svátku vystupují do popředí veliké věci, hlubší vrstvy života poslední hodnoty nebo to, co se za poslední hodnoty pokládá. O svátku se do nich člověk noří, hledí se jimi ujistit intenzivněji. Hodnoty přitom uvolňují sílu, jež vytváří společenství. Neboť svátek

---

¹⁴ TOMÁŠEK, František. *Pedagogika: úvod do pedagogické praxe pro vychovatele a rodiče*. První vydání. Brno: Nibowaka, 1992, s. 132-137. ISBN 80-901294-0-4

¹⁵ např. DVORÁKOVÁ, Jana. *Morální usuzování: Vliv hodnot, osobnosti a morální identity*. Brno: Masarykova univerzita, 2008.

¹⁶ Srov. SOKOL, Jan. *Člověk a náboženství*, s. 38.

*se slaví společně a posiluje společenství. Naopak je společenství přece vždy shromážděním kolem hodnot, shromážděním, jež vrcholí svátkem. (Josef Andreas Jungmann)*¹⁷

Proč je tedy pro člověka důležité cítit se svátečně a proč mají lidé potřebu slavit? Oslava, či slavení svátků je vlastně takové zastavení se uprostřed shonu a monotónní šedi všedních dnů. *Ve svátek se čas jakoby zastaví. Svátek znamená povýšení lidské existence.*¹⁸ Nábožensky založený člověk rozeznává dva druhy času: profánní a posvátný. M.Eliade říká: *Podobně jako prostor ani Čas není pro náboženského člověka stejnorodý a nepřetržitý. Existují intervaly posvátného Času, čas svátků (většinou svátků periodických); a existuje na druhé straně Čas profánní, běžné časové trvání, do něhož spadají činy, které nemají žádný náboženský význam.*¹⁹ Termín profánní je také používán jako synonymum pojmu nezasvěcený, tedy laický. Je vlastně protikladem vůči prvku posvátného. Do profánního času patří běžné denní rituály, které má jistě každý z nás a které nám vlastně dávají pocit klidu. Slovo rituál má však v této podobě jiný význam.

Ve *Velkém sociologickém slovníku* najdeme odkaz, v němž sociologové hovoří o rituálech v moderní společnosti a konstatují odklon od úzkého kontaktu s posvátnem, nebo o posvátnu v souvislosti s rituálem již vůbec nehovoří. Přesto v nich nalézají značné podobnosti s rituály přírodních nebo „primitivních“ národů. Rituály v současné společnosti však vesměs chápou jako nereflektované, často zautomatizované chování. Mají tedy spíše odlehčující funkci, která „umožňuje těm, kdo rituál praktikují, překlenout oblast nejistoty v rizikových situacích a posílit pocit ontologického bezpečí“.²⁰

Ať již lidé oslavují cokoli v jakémkoli čase, smyslem tohoto času je být spolu. Chvilce pospolitosti, sounáležitosti, užít si ony vzácné chvíle být s rodinou či přáteli. Vyzdvihnout v oné šedi ten vzácný okamžik něčeho výjimečného. Jsou lidé, kteří si každý den dokáží najít onu chvíli výjimečnosti, jiní k tomu potřebují ony dané rituály, či určené svátky, upomínky na dávný čas. Z tohoto tedy vyplývá, že samotnou podstatou může být jejich sociální rozměr a sdílení. J. Smith ve svém sborníkovém příspěvku

---

¹⁷ KLEMENT, Richter. *Liturgie a život*, s. 129.

¹⁸ KLEMENT, Richter. *Liturgie a život*, s. 129.

¹⁹ ELIADE, Mircea. *Posvátné a profánní*. První vydání. Praha: Česká křesťanská akademie, 1994, s. 48. ISBN 80-85795-11-6

²⁰ Srov. PETRUSEK, Miloslav & kolektiv autorů. *Velký sociologický slovník*. První vydání. Praha: Karolinum, 1996, s. 939. ISBN 80-71-84-310-5

s názvem *Festival and Celebrations* zmiňuje, že ústředním motivem současných slavností se zdá být právě společný prožitek.²¹

Mezi Časem posvátným a profánním existuje samozřejmě předěl. Nicméně náboženský člověk může prostřednictvím rituů bez nebezpečí „přecházet“ z běžného časového trvání do posvátného Času, uvádí M. Eliade. Dále říká: *Posvátný Čas je svou povahou vratný v tom smyslu, že je to vlastně zpřítomněný mytický Pračas. Každý náboženský svátek, každý liturgicky Čas záleží v reaktualizaci posvátné události, která se odehrála v mytické minulosti, "na počátku". Náboženská účast na určitém svátku implikuje, že člověk vystoupí z "běžného" časového trvání a spojí se opět s mytickým Pračasem, jehož reaktualizací svátek je.*²²

Tudíž v každém svátku, který oslavujeme znovu a znovu, se objevuje onen Pračas, ke kterému se společně vracíme a vzpomínáme opět na kořeny našeho lidství, víry. Každý svátek se odehrává vždy v původním čase, tak jak se kdysi slavná událost stala a který si periodicky připomínáme, oslavujeme a možná i znovuprožíváme.

*V mnoha případech se člověk během svátku věnuje tímž činností jako v údobích nesvátečních, ale náboženský člověk věří, že tehdy žije v jiném čase, že se mu podařilo znovu nalézt mytické illud tempus.*²³ („ona dávná doba“)

1.4. Důvody udržování a dalšího předávání tradic

Jak bylo uvedeno výše, rituály, zvyky a tradice člověka provázejí od pradávna. Byly a jsou prostředkem ke stmelování rodiny, obce, ale i celých národů. Tradice do našeho života nevnášejí jen jistý řád a pravidelnost, ale také radost, pospolitost a mravní hodnoty. Většina forem lidové obřadnosti byla úzce spjata s vírou, různými mýty a přírodou. Neboť jak uvádí J. Karlová, naši předkové možná mnohem intenzivněji vnímali záblesk „druhé břehu“, světa mocného, magického, tajuplného.²⁴ Vývoj civilizace se na nich bohužel podepsal. Mnohé byly potlačeny, zapomenuty a přečkaly jen ty, které v sobě mají prvky zábavnosti a tím jsou pro dnešního člověka přitažlivé. I přesto, že se vysoké procento obyvatel odklání od oficiálních forem náboženského vyznání, neznamená nutně oproštění se od víry v nadpřirozené. V důležitých, či osudových dnech vykračujeme ze

---

²¹ Srov. KARLOVÁ, Jana. *Slavnosti a rituály jako zpráva o obrazu světa*, s. 61.

²² ELIADE, Mircea. *Posvátné a profánní*, s. 48.

²³ ELIADE, Mircea. *Posvátné a profánní*, s. 59.

²⁴ Srov. KARLOVÁ, Jana. *Slavnosti a rituály jako zpráva o obrazu světa*, s. 49.

dveři pravou nohou, nosíme při sobě talismany, u štědrovečerní večeře nevstáváme od stolu. Na Nový rok si dáváme předsevzetí, či věříme, že bude-li žena, či dívka šlehnuta na Velikonoce čerstvým proutkem, bude celý rok zdravá. I herci, sportovci, zpěváci dodržují důsledně rituální přípravy či kroky, aby si přivolali štěstí. J. Karlová se ve své knize *Slavnosti a rituály* pozastavuje nad otázkou, jak dlouho a jak silně by takové „bezdůvodné“, prázdné opakování mohlo fungovat.²⁵ Tyto rituály označujeme jako pověry.

Je pravdou, že některé zvyklosti a obyčeje sice provádíme, ale většinou o nich víme jen málo a ani se je příliš nesnažíme pochopit. Jejich praktikování je pak povrchní a bez prožitku. Je to způsobeno pozměněnými hodnotami v současné společnosti a uspěchanou dobou, což jsou civilizační tlaky, které znehodnocují naši emocionalitu a její projevy.²⁶ Většina tradic má pevné časové místo, které je vázáno na roční období. Vánoce, Velikonoce, vynášení Morany a mnoho dalších. Tato pravidelnost v minulosti nahrazovala prostému lidu kalendář. Lidé se orientovali podle přírody a s ní spojených zvyků, tradic a rituálů. Dnešní postmoderní doba však k orientaci v čase používá jiné prostředky. Avšak nemůžeme lidové kultuře upřít důležitost pro toto vnímání. Nemůžeme nežli souhlasit, že lidová kultura je pamětí národa. Lidové tance, písně, slovesnost, zvyky a předměty jsou cenným dědictvím, které může být zdrojem poznání. Jsou zdrojem radosti a tvořivé inspirace i pro současného člověka. Je proto potěšující, že v naší zemi vznikají různé instituce, organizace, sdružení zaměřené na uchování a rozvíjení lidových tradic a národních kulturních hodnot. Mnohé z nich se věnují práci s dětmi a mládeží. A to je velmi důležité. Neboť *chceme-li, aby náš národ žil, musíme už v dětech vzbuzovat národní povědomí a zajistit předávání našich tradic z generace na generaci.*²⁷ Náš jihočeský kraj je stále obdařen krásnou přírodou a lidé jsou zde s ní těsně spjati. Uvědomují si, že příroda je naše součást. Že není samozřejmá, ale že je posvátná a musíme o ni pečovat a ctít ji. Zejména ve venkovských a malých školách vedou pedagogové děti k úctě nejen k přírodě, ale i k tradicím. To však také úzce souvisí s osobností vychovatele či pedagoga.

---

²⁵ Srov. KARLOVÁ, Jana. *Slavnosti a rituály jako zpráva o obrazu světa*, s. 49.

²⁶ Srov. ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice*. První vydání. Olomouc: Rubico, 2008, s. 7. ISBN 978-80-7346-096-9

²⁷ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice*, s. 7.

Fr. Tomášek považuje osobnost vychovatele za nejrozhodnější výchovný činitel a odůvodňuje to tím, že je-li vychovatel zralá a vyvážená osobnost, dokáže se i slabší metodou dopracovat velmi dobrých výsledků. Není-li však osobností, selže i ta nejlepší výchovná metoda. Existuje řada možností, jak přistupovat k tématu vychovatel, respektive křesťanský vychovatel a jeho osobnost. Nabízí se nám i možnost srovnání způsobu vyjadřování různých pedagogických škol. Cítíme zcela jiné přístupy. Jůva VI. sen. & jun. definují osobnost pedagoga takto: Pedagog, je v celém výchovně-vzdělávacím procesu činitelem, který nese společenskou odpovědnost za jeho účinnost a úspěšnost. Je jeho iniciátorem i organizátorem a současně hodnotí dosahované výsledky. Koncipuje obsah edukační činnosti ve shodě s platnou školskou legislativou a k ní příslušejícími dokumenty, provádí diagnózu jednotlivců, skupiny, volí vhodné prostředky a formy vhodné k věkové skupině s přihlédnutím k podmínkám, za kterých se vychovává. Zcela jinak zní úvaha R. Palouše: Tak se jeví zdatnost vychovatele v jeho přesvědčivosti, jeho přesvědčivost v jeho oddanosti, pravdivosti a spravedlnosti. Tato niterná oddanost se zračí jako úkol, kterému je vychovatel podroben – jakožto vychovatel. Vede potom vychovávaného po cestě, na níž lze očekávat pozoruhodné události týkající se nitra vychovávaného. Shrňeme-li ony definice, vidíme, že Jůvovo pojetí navazuje na naturalistické pojetí výchovy – jedinec je předmětem, působení vychovatele objektem. Paloušovo pojetí je daleko více zaměřeno „duchovědně“.²⁸

V typologii učitelských a vychovatelských osobností navíc existuje dvojí zaměření. První hovoří o tom, jaký by měl být (Paloušovo pojetí), a druhé je spíše realistické a hovoří o tom, jaký učitel či vychovatel zkrátka je (Jůvovo pojetí). Jan Patočka navíc ještě zdůrazňuje emocionální dimenzi pedagoga a to tzv. „elán“.

Charakteristické jsou tři emoce.

- *Elán k tomu, co dává smysl životu, co korunuje život: k objektivním statkům a hodnotám našeho života.*
- *Elán k naplnění výchovných cílů pro společnost, ve které žije a se kterou se cítí být vnitřně spojen.*

---

²⁸ Srov. MUCHOVÁ, Ludmila. *Náboženská edukace v současné společnosti*. První vydání. Ružomberok: Katolícká univerzita v Ružomberoku, 2009, s. 171-172. ISBN 978-80-80-84-425-7

- *Elán pro konkrétního člověka spojený s vědomím, že lidství může být ve svých nejvyšších výkonech ohroženo, že je potřeba ho bránit.*²⁹

S tímto pojetím nemohu nežli souhlasit. Pokud pedagog dělá svoji práci s láskou, nadšením a hlavně s elánem, dělá práci jistě dobře. Dobrý pedagog se sám zajímá a rozvíjí se i oblastech duchovních, hledá informace, aby následně mohl kvalitně předat to, co je pro celistvý rozvoj dítěte důležité. A rozvoj duchovní stránky a hodnot je pro nás velice důležitý. Proto J. Patočka již v období před 2. světovou válkou požadoval pro pedagogii vysokoškolské vzdělání.³⁰

Ono semínko poznání a vzbuzení zájmu musíme ale zasadit již v předškolním vzdělávání. Ukazovat dětem zvyky a obyčeje spojené s křesťanskými svátky. Oslavovat svátky, které se ve školním roce vzděláváním prolínají a jsou součástí vzdělávacích plánů, ale také obnovovat tradice. Například vynášet Moranu, péct svatomartinské rohlíčky, chodit v bílém ošacení s metličkou na svátek sv. Lucie, trhat „barborky“ do vázy apod. Dětem se velmi líbí, pokud tyto tradice zažívají a prožívají.

Nesnažíme se však děti pouze pobavit, ale je vhodné jít více do hlubin onoho „starého času“. Jde o pochopení naší kultury a prohloubení vědomosti či povědomí moudrosti starých dob. A je opět na pedagogovi, jak hluboce je informován o antropologii křesťanských svátků. Být pedagogem je poslání a neměli bychom na to zapomínat. Měli bychom být rovněž vzorem. Přestože je poslední dobou práce pedagoga přehlížena a společnost se nedívá na pedagogickou práci s respektem a úctou, naše povolání je posláním s vyššími mravními, duševními a morálními hodnotami. Pokud přestaneme dětem tyto hodnoty a tradice předávat, velmi rychle děti zapomenou i dosti zásadní informace, které se se svátky pojí. Důležitost předávání hodnot a tradic bude součástí výzkumu.

1.5. Rozdíly mezi křesťanskými a sekulárními oslavami svátků

Křesťanství a křesťanská víra je neodmyslitelně spjata s liturgií. *Slovo liturgie pochází z řečtiny a znamená každou veřejnou službu pro lid či stát, v Novém zákoně bohoslužbu.*³¹

²⁹ MUCHOVÁ, Ludmila. *Náboženská edukace v současné společnosti*, s. 172.

³⁰ Srov. MUCHOVÁ, Ludmila. *Náboženská edukace v současné společnosti*, s. 173.

³¹ KLEMENT, Richter. *Liturgie a život*, s. 17.

V knize *Liturgie a život* K. Richter popisuje liturgii jako zpřítomňování Nové smlouvy mezi Bohem a člověkem, uskutečňované lidem Božím skrze přítomného Krista v Duchu svatém prostřednictvím účinných znamení a v právoplatném uspořádání, a to jako pokračování Kristova kněžství mezi jeho vyvýšením a jeho druhým příchodem, jímž nadejde Boží království.³² *Pojem liturgie zahrnuje všechna bohoslužebná shromáždění křesťanské obce, při nichž je v ní Kristus přítomen, aby posvěcoval lidi a oslavoval Otce.*³³ Křesťané tedy nehledají v oslavách a svátcích pouze požitek věčný, kulturní, zábavný, ale jde hlavně o náboženský podtext a prožitek, přesah „našeho“ světa. Všeobecně ale víme, že se ke křesťanské víře hlásí čím dál méně obyvatel. Což je dokázáno i ve sčítání a uvedeno v tabulce od roku 1991 do roku 2021.³⁴ Nestačí tedy jen slavit Mikuláše a mít v bytě adventní věnec nebo vánoční stromek. Můžeme však těchto obyčejů použít jako znamení křesťanské zbožnosti, která zároveň odkazují ke smyslu liturgických slavností. Nazdobit byt zelenými ratolestmi, či mít na stole adventní věnec je znamením holdu tomu, kdo k nám přichází.

*Vánoční stromek je znamením života (srovnej význam stromů v Písmu, od stromu v ráji až po strom kříže), z něho se trhá „ovoce života“. Odtud zdobení vánočního stromku nebo svíčky jako paralela svíce velikonoční (srv. kap. 5) V obyčejích i lidové zbožnosti se rok páně stává čímsi důvěrně blízkým.*³⁵

K. Richter říká: *Už dnes tu máme generaci rodičů, která není s to předat víru dětem. To se dříve dalo přirozeným způsobem – mimo jiné pomocí zvyků.*³⁶ L. Holý v knize *The little Czech and the Great Czech Nation* (Malý český člověk a skvělý český národ) zdůrazňuje, že právě v rámci rituálů se připomínají symboly a významy spjaté s identitou skupiny, opakují se významné příběhy o původu a nejstarších dějinách, výrazných historických událostech, velkých osobnostech.³⁷

Křesťanské svátky mají tedy velmi hluboké kořeny. Protikladem k náboženskému jsou takzvané svátky sekulární. Jsou to svátky, které nemají nic společného s jakoukoli

---

³² Srov. KLEMENT, Richter. *Liturgie a život*, s. 18.

³³ KLEMENT, Richter. *Liturgie a život*, s. 19.

³⁴ Srov. Náboženská víra | Sčítání 2021. Český statistický úřad [online]. ČSÚ: ©2021 [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/nabozenska-vira>

³⁵ KLEMENT, Richter. *Liturgie a život*, s. 180.

³⁶ KLEMENT, Richter. *Liturgie a život*, s. 179-180.

³⁷ Srov. KARLOVÁ, Jana. *Slavnosti a rituály jako zpráva o obrazu světa*, s. 67.

vírou, vyznáním. Jsou to svátky týkající se například důležitých událostí našeho státu, událostí ve světě, či týkající se celosvětového problému. Hlavní myšlenkou oslav těchto svátků je pospolitost, sounáležitost. Spojení komunity, společenství. Vyzdvihnutí společenských otázek. Vzpomínky na události, které by rozhodně neměly být zapomenuty.

J. Sokol ve své knize *Člověk a náboženství* píše o tom, že nad úpadkem a „křízí“ někteří lamentují, jiní se z něho naopak těší, neboť se otevírá z pohledu víry jiný obraz člověka. Tato doba je plná hlubokých proměn člověka a společnosti a zatím nevíme, kam vlastně směřuje. Patrný je však jeden rys, že se v průběhu 20. století člověk zřekl svých ambicí na nekonečnost a absolutno. Člověk opět vidí, že je pouhý smrtelník a přijímá svou konečnost a omezenost. Tento zásadní obrat můžeme vidět v umění, v literatuře, v myšlení, ale i ve vědě.³⁸

1.6. Historie, zvyky a tradice Vánoc

Ve své práci se zabývám především křesťanskými svátky, které se ve školních zařízeních prolínají ve výuce i ve výchově. Vzhledem k obsažnosti textu práce budou popsány svátky uvedeny v přílohách I. – VII. Součástí mnou vybraného svátku, který níže podrobněji popisuji, jsou lidové i křesťanské tradice spojené s oslavou Vánoc. Právě způsob slavení vánočních svátků tvoří i hlavní součást mého dále uvedeného výzkumu, kde se snažím reflektovat tyto tradice z pohledu dětí.

1.6.1. Podstata vnímání svátků u sekulární společnosti

Vánoce jsou zejména pro děti asi tím nejoblíbenějším svátkem. Ten krásný vlídný čas, kdy se jakoby vše zastaví a lidé jsou k sobě blíže. Rodina se schází u společného stolu, povídají si, hrají společenské hry, sledují pohádky, někde se dodržují tradiční vánoční zvyky a lidé si užívají společný čas. Jsou tímto důvodem, hlavně u sekulární společnosti, jak slaví a vnímají Vánoce, když pomíneme materiální stránku vánočních svátků, dárky?

Můžeme to opět nazvat jako návrat ke kořenům. J. Assmann konstatuje, že právě slavnosti a rituály jsou mimo jiné i prostředkem ke sdílení a utvrzování sociokulturních

---

³⁸ Srov. SOKOL, Jan. *Člověk a náboženství*, s. 232.

informací o smyslu lidského života a schémat sloužících k orientaci ve světě.³⁹ Návrat ke kořenům v tomto pohledu neznamena návrat do pradávnych dob. J. Karlová tento pohled vnímá jako „návrat domů“. Můžeme to považovat za jeden z klíčových aspektů slavností a svátků, alespoň těch chápaných v tradičním slova smyslu. Ať nás životní okolnosti zavedou kamkoli, vždy máme potřebu se navracet zpět domů, do rodného místa. Právě při oslavách Vánoc je tato potřeba nejsilnější. Dále J. Karlová uvádí, že je obvyklé, když jsou partneři mladí a ve všedním životě mají svoji domácnost, tak do svatby, nebo do narození prvního dítěte se na svátky vrací ke svým původním rodinám.⁴⁰ Tento fakt zná dobře každý z nás. V mém dotazníku se objevuje rovněž na toto téma otázka, a táži se zde, zda je pro děti důležité trávit v tomto období čas s rodinou. Tam, kde je funkční širší rodinná síť, je zvykem o svátcích, hlavně u těch vánočních, navštěvovat příbuzné. Stejně tak bývá běžné navštěvovat hroby předků. Jak se ale ukáže v mém výzkumu, tento zvyk se vytrácí. Avšak stále platí, že mají lidé potřebu sounáležitosti, potřebu patřit ke konkrétní skupině, navštěvovat společenské události.

A. Navrátilová ve svém sborníkovém příspěvku z roku 2005 říká, že účastí na společenských událostech se prezentuje příslušnost a lojalita ke skupině, solidarita s ostatními. J. Heers vyslovuje tezi, že významným aspektem svátků a slavností je demonstrace velikosti a soudržnosti konkrétního společenství.⁴¹ Ať již je společnost sekulární, či křesťansky zaměřená, jedno mají společné. Sváteční čas jim poskytuje více prostoru k pospolitým setkáváním, intenzivnímu bezprostřednímu kontaktu a rozhovorům. Témata bývají různorodá a mnohdy nám můžou rozhovory či postoje o druhém člověku hodně prozradit. S. Fritz v knize *Performing Rites* dále konstatuje, že rozhovory o populární hudbě, filmech či knihách jsou vždy sebeodhalující a zároveň si při nich vytváříme představu o preferencích a pocitech druhých.⁴² V dnešním uspěchaném světě se stává, že máme možnost čím dál méně si jen tak popovídat. Probrat starosti všedního života, ohlédnout se zpět, zkrátka se zastavit. A pokud k tomu mohou dopomoci oslavy a svátky, je to jen dobré. Každopádně to, jak vlastně vnímá sekulární společnost oslavy křesťanských svátků v rodinách, by bylo jistě velmi pěkné téma k dalšímu zpracování.

---

³⁹ Srov. KARLOVÁ, Jana. *Slavnosti a rituály jako zpráva o obrazu světa*, s. 67.

⁴⁰ Srov. KARLOVÁ, Jana. *Slavnosti a rituály jako zpráva o obrazu světa*, s. 68.

⁴¹ Srov. KARLOVÁ, Jana. *Slavnosti a rituály jako zpráva o obrazu světa*, s. 70.

⁴² Srov. KARLOVÁ, Jana. *Slavnosti a rituály jako zpráva o obrazu světa*, s. 71.

1.6.2. Adventní čas

Na polích se již nepracuje, příroda usíná a nastává období klidu. Nežli však mohou vánoční svátky propuknout v celé své kráse, přichází přípravné předvánoční období zvané advent.

Jeho počátky spadají do doby Karla Velikého. Trvání adventu nebylo všude stejné. Pohybovalo se od osmi do čtyř týdnů. Postupně se ustálilo čtyřtýdenní období, s tím, že začíná neděli nejbližší 30. listopadu. Během této doby žil lid tajemstvím očekávání příchodu Vykupitele. Ve zvláštní atmosféře zimního jitra vstupovala v osvětleném chrámu každodenně do jeho mysli úvodní slova mše, již říkal „roráty“. „Rosu dejte, nebesa, shůry a oblakové dštěte Spravedlivého. Otevři se země a vypuč Spasitele.“ Den, co den zpíval lid píseň: „Ejhle, Hospodin přijde a všichni svatí jeho s ním“.⁴³ Přípravná doba byla dobou postní a platila střídmost v jídle a pití, zákaz zábav, zpěvu i tance. Lidé se oddávali rozjímání, soustředili se na duchovní rozměr adventu – očekávání příchodu Spasitele. Adventní dobou rozumíme 4. neděle před Štědrým dnem. Někdy také zvané jako neděle železná, bronzová, stříbrná a zlatá.

Tradičním symbolem tohoto času je adventní věnec, na kterém jsou čtyři svíčky, které se zapalují postupně, každou neděli jedna. První symbolizuje svíčku *proroků*. Připomíná otroky, jež předpověděli narození Ježíše Krista. Druhá je svíčka *betlémská*, která připomíná Ježíškovy jesličky a symbolizuje lásku. Třetí svíčka je *pastýřská* a připomíná pastýře, kterým anděl zvěstoval narození Páně. Čtvrtá svíčka je *andělská* a symbolizuje mír a klid. V dnešní podobě má adventní věnec různě barevné svíčky, ale u nás je v adventní liturgii barva fialová. Tato barva evokuje důstojnost, noblesu, rozjímání a pokání. Tři fialové svíčky doplňuje svíčka růžová. Je to barva radosti, naděje a zrození.

V adventní době hospodyňky připravovaly vánoční cukroví, které má dávnou tradici spojenou s oslavami slunovratu. Na Štědrý den se zdobí stromeček a v některých domácnostech i o něco dříve. V dřívějších dobách dávali lidé do vázy zelené větvičky jehličnanů, jako ochranu před nemocemi a neštěstím. Zelená barva je symbolem věčného

---

⁴³ FROLEC, Václav & kolektiv. *Vánoce v české kultuře*. Druhé vydání. Praha: Vyšehrad, 1989, s. 24. ISBN 80-7021-018-4

života. Kde se ale vzal onen vánoční stromeček, na to je několik výkladů. Tím zřejmě nejstarším je legenda, která sahá do 6. století ve Francii. Zde se pokusil irský misionář Kolumbán z Luxeilu a Boba seznámit místní obyvatelstvo s příběhem o Ježíši Kristu. Ověsil strom, který tam byl uctíván, na Štědrý den světly. Tím přilákal mnoho lidí a mohl jim o narození Ježíše kázat.

Zdobení stromečku prošlo také vývojem. Odlišnost a zejména bohatost zdobení závisela na sociálním postavení a možnostech rodiny, ale také na krajových zvyklostech. Dříve se stromky krásily ryze přírodními ozdobami, jako byla např. drobná červená panenská jablíčka, pozlacené, nebo v mouce obalené ořechy a šišky. Hvězdy, řetězy a různé květy se vyráběly z papíru. Zavěšovalo se pečivo nejrůznějších tvarů, zejména perničky, vizovické figurky a preclíčky. Nový druh se objevil koncem 19. století. Byly to výrobky českých sklářů – foukané skleněné baňky, ozdoby z korálek a lamely z nastříhané cínové folie.⁴⁴ Adventní doba je plná vzrušení a očekávání. Vánoční tematika je ve školách viditelná snad všude. Ve třídách se nacházejí ozdobené stromečky, či větve, poslouchají se koledy, pořádají se třídní vánoční posezení. Rovněž se vyrábějí přáníčka, dárky pro rodiče, plní se různé aktivity z adventního kalendáře. Řada škol pořádá vánoční jarmark s výrobky, které samy děti vyrábějí. Trh bývá spojen s vystoupením dětí, které zpívají vánoční písně a koledy. A snad již naprostou samozřejmostí jsou vánoční besídky pro rodiče.

1.6.3. Štědrý den

„A byly tu šťastné, veselé Vánoce, svátky všech malých i velkých dětí – týden radostného míru a pokoje všem lidem dobré vůle“.

Základem křesťanských Vánoc je biblický příběh o zrození Spasitele Ježíše Krista a oslava této události. Ta se napojila na mýty spojené se slunovratem. Církev časově spojila zrození Spasitele se starým mýtem zimního slunovratu, vyjadřujícím Mýtus o božském dítěti, o panenské matce a nadpřirozeném zrození vyrostl v ovzduší starých orientálních kultur. Odtud pronikl do jiných kulturních prostředí a ovlivnil různé náboženské systémy.⁴⁵ Štědrý den souvisel těsně s následujícím svátkem – Božím hodem

---

⁴⁴ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice*, s. 126.

⁴⁵ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice*, s. 126.

vánočním, dnem narození Ježíška. Byl to postní den, plný příprav doprovázený řadou lidových zvyků.

Říkalo se, že kdo se bude postit celý den, uvidí večer „zlaté prasátko“. Ten, kdo chtěl být zdravý, musel se hned za rozbřesku umýt čerstvě nabranou vodou ze studny. Slepícím se dávalo trochu máku, aby dobře snášely. Během dne se nesměly čistit stáje a chlévy, aby dobytek nekulhal. Nedoporučovalo se také prát, neboť by to přineslo neštěstí a smůlu do domu. Také se říkalo, že kdo si před večeří stoupne bosou nohou na položenou sekyru, toho nebudou v příštím roce bolet nohy. Ke štědrovečernímu stolu se zasedalo jen ve svátečním oblečení. Stůl se prostíral pro sudý počet lidí. Pokud byl lichý, prostřelo se i pro jednoho navíc. Pod talíř se dávaly kapří šupiny, nebo mince, aby se nás držely peníze. Hospodář nejprve zapálil svíčky na stromečku a po tiché modlitbě mohli všichni zasednout ke štědrovečerní večeři. Rozkrajovalo se jablíčko příčně a pokud se objevila hvězdička, přinesla dotyčnému zdraví. Dalším rozšířeným zvykem bylo pouštění lodiček.

*V 16. a 17. století chodívaly po českých vsích na Štědrý den různé maškary, proti nimž brojili všichni karatelé a mravokárci. Jejich původ snad může sahat až k předkřesťanským obřadům zimního slunovratu. V některých horských krajích, zvláště na Valašsku, chodívali s koledou pastýři, jinde koledoval ponocný. Pastýři i ponocný před vstupem do domu troubili na dlouhé rohy, zpívali rozličné koledy, mezi nimi i proslulou: „Neseme vám novinu, radujte se“. Hospodyně je štědře obdarovala vánočkou, koláči, ovocem a někdy penězi.⁴⁶ Vánočních zvyků je opravdu velmi mnoho a některé jsou opravdu zajímavé, ale dávno zapomenuté. O to více je potřeba je dětem opět připomenout a nadchnout je pro jejich slavení. V kostelech, ale i v domácnostech se staví *betlémy*. Scénu tvoří zrození Ježíše Krista, matky Marie, Josefa. Před jesličkami se klaní tři králové spolu s pastýři a jinými lidmi, kteří se přišli poklonit. Nechybí zde ani zvířata, volek a osel, kteří svým dechem zahřívají Ježíška. Betlémy mají mnoho podob a jsou opravdu krásné. Existují i velké výstavy, kde se shromažďují betlémy z celého kraje.*

---

⁴⁶ VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje*, s. 81-82

1.6.4. Štědrý večer

Adventní půst končil s východem první hvězdy na Štědrý večer. Lidé společně zasedli, pomodlili se, poděkovali za vše dobré a popřáli si, aby se i za rok opět všichni ve zdraví sešli u štědrovečerního stolu.

Večeře se skládala z několika chodů tradičních českých pokrmů a byla jiná, než známe dnes. Podávala se hrachová a čočková polévka, pukance s mákem a medem, kuba, hubník (nákyp s houbami) a mnoho dalších. Výjimečně se podávala ryba, která nebyla příliš oblíbená, neboť byla brána jako postní jídlo. Až v 19. století se kapr stal pokrmem na štědrovečerní tabuli. Samozřejmě byly různé druhy pečiva, masa, cukroví, ovoce, nápoje. Neboť jídla muselo být tolik, aby se všichni do sytosti najedli a měli hojnost i v následujícím roce. Dle představ lidu jich mělo být devatero.

Výběr štědrovečerních jídel byl ovlivněn charakterem krajiny (rolnické oblasti s rozvinutým obilnářstvím, chudé horské kraje s chovem dobytka, vinohradské a ovocnářské obce, rybníkářská území) a také sociálním postavením venkovských rodin. Vývoj štědrovečerního jídelníčku, zvláště v posledních obdobích, probíhal v závislosti na intenzitě vztahu mezi městem a vesnicí. Jan z Holešova dokládá, že už ve 14. století byly stoly ke štědré večeři pokrývány ubrusy.⁴⁷

Ve výzkumu se ukázalo, že ze starých pokrmů se v domácnostech kromě cukroví prakticky nic neobjevuje. Kapr je nahrazován kuřecím řízkem, bramborový salát klasickým vařeným bramborem. Vánočního kubu vaří již málokdo. V dotazníku se tento pokrm neobjevil vůbec. Je ale možné, že ho v některé rodině žena uvaří a podává s k obědu, jak je dnes zvykem.

1.6.5. Nadílka

Se Štědrým dnem byla vždy spojena nadílka. Již Jan z Holešova koncem 14. stol. uváděl, že „staří nejen lidem, ale i dobytku v tento večer projevovali štědrost“. Řemeslníci tovaryši připravovali dárky pro své mistry, kteří je za to dobře pohostili. Čeledě dostávala výslužku od hospodáře, dárky si navzájem nadělovali příbuzní, přátelé a dostávaly je pochopitelně také děti.⁴⁸ Po slavnostní večeři se lidé odebrali na půlnoční mši neboli

⁴⁷ FROLEC, Václav & kolektiv. *Vánoce v české kultuře*, s. 56.

⁴⁸ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice*, s. 84.

vigilii. Lidé se takto připravovali na důležitý svátek nočním bděním a modlitbami. V současné době na půlnoční mši nechodí pouze věřící křesťané, ale i lidé, kteří mají mši spojenou se Štědrým večerem. Mše bývají plné krásných slov, lásky a úchvatného zpěvu latinských i českých koled a vánočních písní.

Proměny vánočních svátků v historickém čase jsou součástí obecných přeměn v kultuře, které vyplývají ze změn společenskoekonomické struktury společnosti a politického řádu. Také společenského vědomí, hodnotového systému i podmínek života jednotlivých sociálních skupin. Některé kulturní prvky Vánoc přecházejí z jedné epochy do druhé, spojují se s novými projevy, proudy a vlivy a v nové kvalitě pokračují dále. *Každá historická doba tak dala „českým Vánocům“ svůj osobitý kolorit. A to platí také o současných Vánocích. Pro český národ jsou Vánoce živou částí kulturního dědictví, patří k jeho historické paměti. Jsou poutem vzájemného lidského porozumění, svátky lidské lásky.*⁴⁹

---

⁴⁹ FROLEC, Václav & kolektiv. *Vánoce v české kultuře*, s. 439.

2. Praktická část

2.1. Metodologie výzkumu

2.1.1. Stanovení cíle výzkumu

Hlavním cílem kvantitativního šetření je na výzkumném vzorku žáků základní školy v Záhoří zjistit zda: „Jsou v dnešní době udržovány v rodinách vánoční zvyky a tradice? Mění se vnímání tradic a zvyků s věkem dítě?“

Dá se předpokládat, že tradice a zvyky jsou dodržovány. Avšak bude velmi zajímavé zjistit, do jaké míry a které z nich jsou v rodinách dnešních školáků vlastně dodržovány a zda některé z tradic a zvyků souvisí ještě s křesťanským základem vánočních svátků. Pro zajištění kvantitativní relevance použijeme také metodu komparace dotazníkového šetření mezi prvním a druhým stupněm základní školy. Dílčím výzkumným předpokladem pro to je, že díky tomuto srovnání vynikne vztah k těmto tradicím a zvykům měnící se s vyšším věkem dítěte.

Zjištěné výsledky mohou rovněž poukázat na to, jaký vliv má na vztah dítěte ke slavení svátků výchova jak v rodinách i ve školním zařízení. Předpokládaným výsledkem proto bude i případná změna ve vztahu dnešních dětí k svátkům a tradicím.

2.1.2. Kvantitativní výzkum

Pro zjištění odpovědí na výše položené základní výzkumné otázky v rámci svoji bakalářské práce, jsem si zvolila metodu kvantitativního výzkumu. Kvantitativní výzkum odpovídá především na otázku: *Kolik?* Tento výzkum je založený na získávání statistických nebo numerických dat (tzv. tvrdých dat). Při kvantitativním výzkumu jsou využívány statistické metody pro popis dvou a více jevů a jejich vzájemných vztahů, kdy se tyto vzájemné vztahy testují a vyvozují se závěry, které se zobecňují. Je zpravidla velmi rychle proveditelný, lehce zvládnutelný jednotlivci, časově méně náročný. Výzkumný vzorek je co do počtu velký. Má poměrně rychlou analýzu dat, při zkoumání problému nejde zcela do hloubky. Pro vyvození závěrů z výsledků využívá převážně dedukci. Výstupem je přehled o problému. Kvantitativní výzkumný proces má pět fází.

Koncepční, fázi návrhů a plánování, empirickou, analytickou a diseminační – zveřejňujeme výsledky výzkumu.⁵⁰

Pro sběr dat jsem zvolila dotazníkové šetření. Jako formy požadované odpovědi jsem využila uzavřené i dichotomické otázky. Ukázky dotazníků jsou přiloženy v příloze VIII. a IX. K analýze dat jsem použila třídění prvního stupně. Výsledky výzkumu jsem zpracovala do tabulek a následně převedla do grafů (sloupcový a výsečový).⁵¹

2.1.3. Metoda sběru dat

Ve své bakalářské práci jsem pro sběr dat použila metodu dotazníku. Dotazník obsahoval celkem 19 otázek. V prvních dvou otázkách jsem zjišťovala věk a na jaký stupeň ZŠ žák chodí. Dále jsem se zaměřovala na otázky týkající se samotného výzkumného problému. Volila jsem převážně otázky s uzavřenými odpověďmi – ANO x NE. Otevřené otázky pouze doplňovaly informaci z uzavřené odpovědi. Z důvodů zajištění anonymity respondentů jsem zvolila anonymní dotazník. Předložila jsem ho 130 respondentům na prvním i druhém stupni ZŠ. Při evaluaci výsledků jsem jednotlivé odpovědi vložila do tabulek a následně zpracovala do přehledných grafů.

Pro vytvoření otázek jsem použila myšlenkovou mapu. Myšlenková mapa představuje grafické uspořádání hlavních myšlenek (klíčových slov) a to i s vyznačenými vzájemnými vztahy. Je vhodná pro učení, plánování i řešení problémů.⁵²

Tímto způsobem vznikly čtyři oblasti, které jsem zpracovala do konkrétních otázek v dotazníku. Jednotlivými oblastmi byly zvyky a tradice, rodina, krásno a duchovno. Příklad vyplněného dotazníku přikládám v příloze VIII. a IX.

---

⁵⁰ Srov. Metodika ke zpracování závěrečné práce pro vybrané nelékařské zdravotnické obory | Lékařská fakulta Masarykovy univerzity. *Informační systém Masarykovy univerzity* [online]. MUNI: ©2023 [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/js19/metodika_zp/web/pages/07-kvantitativni.html

⁵¹ Srov. Metodika ke zpracování závěrečné práce pro vybrané nelékařské zdravotnické obory | Lékařská fakulta Masarykovy univerzity. *Informační systém Masarykovy univerzity* [online]. MUNI: ©2023 [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/js19/metodika_zp/web/pages/07-kvantitativni.html

⁵² Srov. Jak funguje myšlenková mapa. *Salesman.cz – být lepší obchodník* [online]. Salesman.cz: ©2023 [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: <https://www.salesman.cz/jak-funguje-myslenkova-mapal/>

2.1.4. Cílová skupina

Cílovou skupinu tvořili respondenti ve věku od 6 do 17 let.⁵³ Všichni byli vzděláváni na základní škole v Záhoří u Písku. Několik let jsem tam pracovala. Dopoledne jako asistentka pedagoga a odpoledne jsem byla vychovatelkou ve školní družině. Tudíž jsem velmi dobře znala školu, okolí, ale hlavně děti, které do školy docházely.

Základní škola se nachází sedm kilometrů od města Písek. Je to malá venkovská škola, do které dochází 160 dětí z obce Záhoří a okolních spádových obcí. Dochází sem rovněž děti z dětského domova ze Zvíkovského podhradí. Školu také navštěvuje 6–10 % cizích státních příslušníků. Žáci mají k dispozici zařízení školního stravování.

Vzhledem k menšímu počtu dětí ve třídě se mohou pedagogové žákům individuálně věnovat a poskytnout jim tak podmínky pro vlastní rozvoj a podpořit je na cestě za poznáním. K tomuto dopomáhá i speciální pedagožka, která je ve škole stále přítomna. Škola podporuje začleňování dětí s individuálními vzdělávacími potřebami a zajišťuje tak dětem skvělé podmínky pro vzdělávání.

Vize školy je vybavit každé dítě všemi potřebnými znalostmi, kompetencemi a dovednostmi pro jeho budoucí život. Školní program se proto zaměřuje především na využitelnost znalostí v každodenním životě a rozvoj klíčových kompetencí. Prioritou je nejen zaměření na základní fyziologické potřeby, jako je dostatek světla, tepla, čistoty prostředí, ale také na rozvoj vztahů. Podpora, respekt a jedinečnost každého žáka, práce s dynamikou skupiny, vzájemná důvěra, vedení žáků ke sdílení vlastních názorů, spoluvytváření pravidel, společné plánování aktivit.⁵⁴ Všechno výše uvedené jsou základní kameny, se kterými se na této škole pracuje. A to nejen při výuce, ale rovněž i ve školní družině, která má dvě oddělení a školní klub.

Je toho však mnohem více. Tato škola má velký potenciál. Vedení pro své zaměstnance zařizuje pravidelná školení, absolvování seminářů, ale i přednášek k dalšímu vzdělávání a profesnímu rozvoji všech pedagogických pracovníků. Školní program akcentuje moderní přístup ke vzdělávání a uplatňuje nové metody.⁵⁵ Škola se zapojuje do krátkodobých i dlouhodobých projektů realizovaných buď v jednotlivých

---

⁵³ Někteří žáci opakovali ročníky, proto jsou uvedeni i žáci nad patnáct let.

⁵⁴ Srov. ŠVP Škola pro děti, děti pro život.pdf, str. 10. ZŠ a MŠ Záhoří [online]. ZŠ a MŠ Záhoří: ©2023 [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: <https://zszahori.cz/zakladni-skola/dokumenty/>

⁵⁵ Například matematiku podle prof. Hejného, párovou výuku či práci s metodami kritického myšlení.

třídách, ale i napříč celou školou. Jedná se o žákovský parlament, sportovní soutěže a projektové dny, projekty EVVO, podpora zdravé výživy či cizojazyčná spolupráce atd.

Dle ŠVP vede učitel žáky k respektu k odlišnostem, zařizuje účast na akcích, exkurzích a projektech, kde si žáci ověřují využitelnost svých poznatků, chrání a oceňují naši i odlišnou kulturu, projevují kladný vztah k přírodnímu bohatství a pozitivní postoj ke kulturním hodnotám.⁵⁶ Žák by již tedy měl mít povědomí o naší kultuře a orientaci v daném problému. O tomto tématu pojednává i Rámcový vzdělávací program. Na prvním stupni ZŠ dle výstupů RVP v oblasti Lidé a čas žák rozlišuje děj v minulosti, přítomnosti a budoucnosti. Pojmenuje některé kulturní či historické památky, uplatňuje základní poznatky o lidské společnosti, soužití, zvycích a o práci lidí. Na příkladech porovnává minulost a současnost. Na druhém stupni se tato témata probírají v hodinách Výchovy k občanství.⁵⁷

K rozvoji dítěte jsou také nabízeny zájmové kroužky. Čtenářský kroužek, angličtina, myslivecký kroužek, hra na flétnu a kytaru, sborový zpěv, ale i kroužek náboženství. Škola si velmi dobře uvědomuje, že i když na tento kroužek chodí pouze tři děti, je velmi důležitý a podporuje spolupráci s místním panem farářem.

---

⁵⁶ Srov. ŠVP Škola pro děti, děti pro život.pdf, str. 10. *ZŠ a MŠ Záhoří* [online]. ZŠ a MŠ Záhoří: ©2023 [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: <https://zszahori.cz/zakladni-skola/dokumenty/>

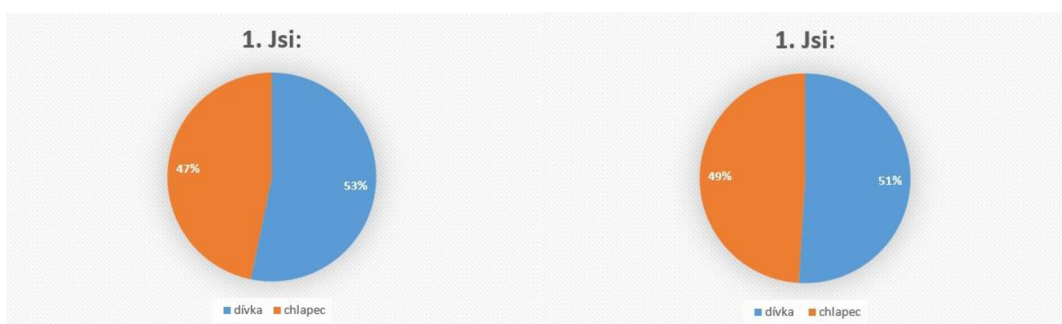
⁵⁷ Srov. 5.4. Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět – úvod - DIGIFOLIO. *Metodický portál RVP.CZ* [online]. Rvp.cz: ©2023 [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10709>

2.2. Vlastní kvantitativní výzkum

2.2.1. Prezentace a rozbor výsledků dotazníkového šetření

Otázka 1. – Jakého jsi pohlaví?

Z vyhodnocení otázky vyplývá, že 47 % respondentů jsou chlapci a 53 % dívky na prvním stupni (viz graf č. 1) a 51 % respondentů jsou dívky a 49 % chlapci na druhém stupni (viz graf č. 2).

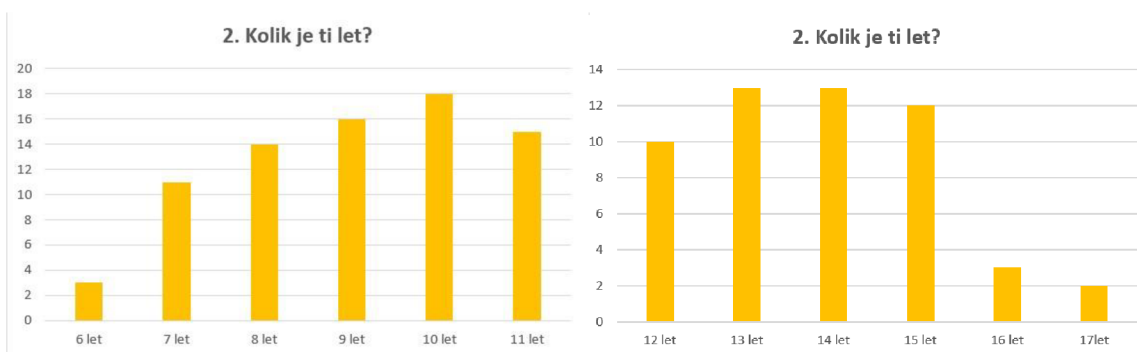
Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č.1. Pohlaví respondentů - 1. stupeň

Graf č.2. Pohlaví respondentů - 2. stupeň

Otázka 2. – Kolik je ti let?

Z vyhodnocení otázky vyplývá, že na prvním stupni vyplnily dotazník tři děti ve věku 6 let, jedenáct ve věku 7 let, čtrnáct ve věku 8 let, šestnáct ve věku 9 let, osmnáct ve věku 10 let a patnáct ve věku 11 let (viz graf č. 3). Na druhém stupni vyplnilo dotazník deset dětí ve věku 12 let, třináct ve věku 13 let, třináct ve věku 14 let, dvanáct ve věku 15 let, tři ve věku 16 let a dvě ve věku 17 let (viz graf č. 4).

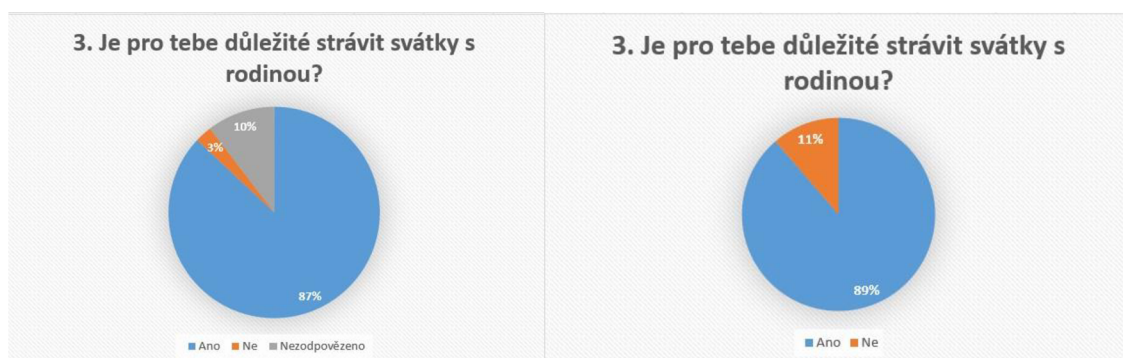
Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č.3. Věkové složení skupiny – 1. stupeň

Graf č.4. Věkové složení skupiny – 2. stupeň

Otázka 3. – Je pro tebe důležité strávit svátky s rodinou?

Z vyhodnocení otázky vyplývá, že na prvním stupni 87 % respondentů odpovědělo, že je pro ně důležité strávit svátky s rodinou, 10 % tuto otázku nezodpovědělo a 3 % odpovědělo, že to důležité není (viz graf č. 5). Na druhém stupni 89 % respondentů odpovědělo, že je pro ně důležité strávit svátky s rodinou a 11 % odpovědělo, že to důležité není (viz graf č. 6). Ukázalo se, že trávit svátky s rodinou je pro děti důležité na obou stupních. U negativních či vynechaných odpovědí se domnívám, že děti pocházejí z dětského domova, které do základní školy chodí, či z nepodnětného prostředí. Nezodpovězených 10 % na prvním stupni může znamenat, že děti jsou malé a nedokáží na tuto otázku odpovědět.

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č.5. Otázka č. 3 – 1. stupeň

Graf č.6. Otázka č. 3 – 2. stupeň

Otázka 4. – Navštěvujete s rodinou příbuzné?

Z vyhodnocení otázky vyplývá, že na prvním stupni 83 % respondentů odpovědělo, že o svátcích s rodinou příbuzné navštěvují a 17 % respondentů odpovědělo, že příbuzné nenavštěvují (viz graf č. 7). Na druhém stupni 74 % respondentů odpovědělo, že je pro ně důležité navštívit s rodinou příbuzné a 26 % odpovědělo, že to důležité není (viz graf č. 8). Zde se ukazuje, že rodina je důležitá, ale přesto značná část rodin příbuzné nenavštěvuje. Domnívám se, že důvodem může být potřeba odpočinku rodičů po náročném adventním období, ale i lenost či nezájem.

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č.7. Otázka č. 4 – 1. stupeň

Graf č.8. Otázka č. 4 – 2. stupeň

Otázka 5. – Dodržujete vánoční zvyky a tradice?

Z vyhodnocení otázky vyplývá, že na prvním stupni 87 % respondentů odpovědělo, že vánoční zvyky tradice dodržují, 10 % respondentů odpovědělo, že nedodržují, a 3 % tuto otázku nezodpověděla (viz graf č. 9). Na druhém stupni 77 % respondentů odpovědělo, že vánoční zvyky a tradice dodržují, a 23 % odpovědělo, že nedodržují (viz graf č. 10). Vyplývalo, že většina rodin tradice dodržuje. Avšak procento, které zvyky nedodržuje se na druhém stupni zvýšilo. Může to být dané věkem dětí. Děti i rodiče mohou ztrácet zájem a motivaci dané tradice dodržovat. Faktory mohou být nedostatek času, nálady, či prostý nezájem o tyto tradice.

Zdroj: Vlastní výzkum

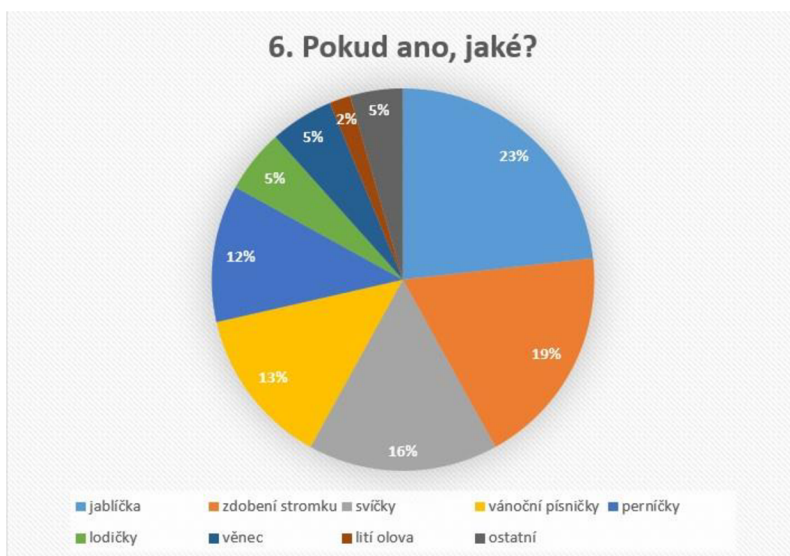
Graf č.9. Otázka č. 5 – 1. stupeň

Graf č.10. Otázka č. 5 – 2. stupeň

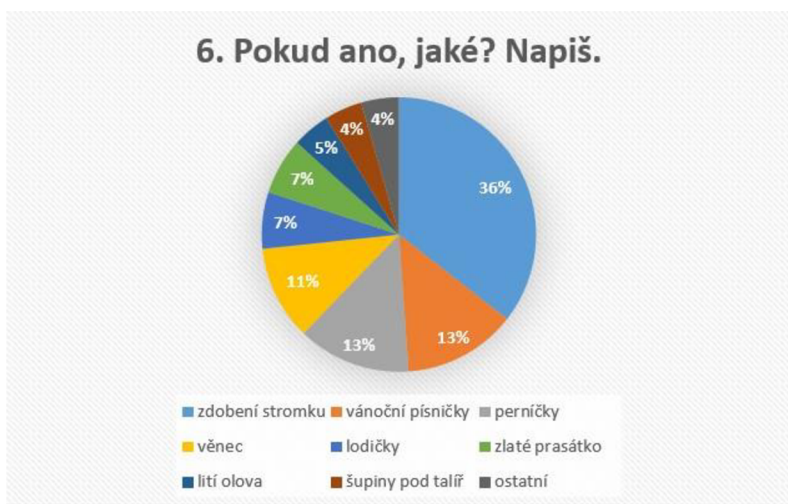
Otázka 6. – Pokud ano, jaké tradice dodržujete?

Z vyhodnocení otázky vyplývá, že na prvním stupni nejčastějšími odpověďmi respondentů byla jablíčka (23 %), zdobení stromku (19 %) a svíčky (16 %) (viz graf

č. 11). Na druhém stupni nejčastějšími odpověďmi bylo zdobení stromku (36 %), vánoční písničky (13 %) a perníčky (13 %) (viz graf č. 12). Nejoblíbenějším zvykem u dětí prvního stupně je rozkrojení jablka. Nejméně oblíbenými je pečení a zdobení perníčků, pouštění lodiček, výroba a zdobení adventního věnce, lití olova. Důvodem může být náročnost na přípravu. Na druhém stupni je nejoblíbenější zdobení vánočního stromečku, které starší děti vyloženě baví.

Graf č.11. Otázka č. 6 – 1. stupeň

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č.12. Otázka č. 6 – 2.stupeň

Otázka 7. – Máte doma adventní věnec se svíčkami?

Z vyhodnocení otázky vyplývá, že na prvním stupni 86 % respondentů odpovědělo, že adventní věnec doma má a 14 % odpovědělo, že nemá (viz graf č. 13). Na druhém stupni

79 % respondentů odpovědělo, že adventní věnec doma má a 21 % odpovědělo, že nemá (viz graf č. 14). Značné procento dětí odpovědělo že doma adventní věnec nemá. Domnívám se, že příčinou může být finanční náročnost či složitost domácí výroby.

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č.13. Otázka č. 7 – 1. stupeň

Graf č.14. Otázka č. 7 – 2. stupeň

Otázka 8. – Víš, proč jsou na adventním věnci čtyři svíčky?

Z vyhodnocení otázky vyplývá, že na prvním stupni 47 % respondentů odpovědělo, že neví, 27 % odpovědělo jako důvod čtyři adventní neděle, 18 % odpovědělo jako důvod čtyři týdny do Vánoc a 8 % odpovědělo jako důvod „protože budou Vánoce“ (viz graf č. 15). Na druhém stupni 61 % respondentů odpovědělo jako důvod čtyři adventní neděle, 23 % čtyři týdny do Štědrého dne, 14 % nevědělo a 2 % odpověděla jako důvod „protože budou Vánoce“ (viz graf č. 16). Velké procento dětí na prvním stupni u této otázky uvádí odpověď, která není zcela správná. I přesto, že se toto téma ve škole často probírá, může být pro malé děti matoucí.

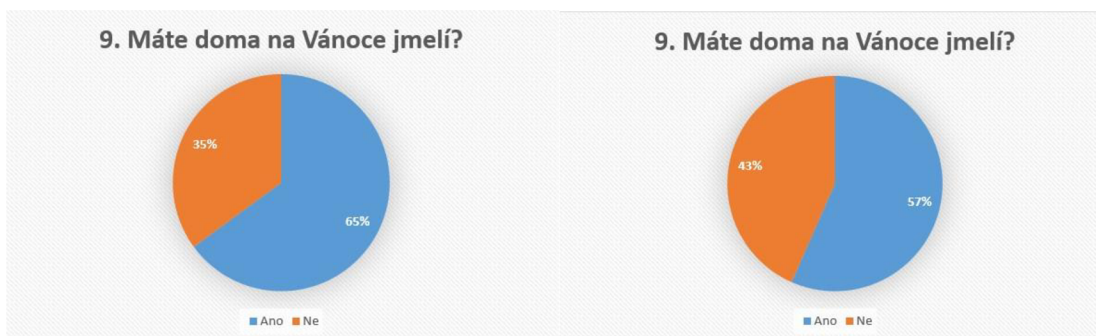
Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č.15. Otázka č. 8 – 1. stupeň

Graf č.16. Otázka č. 8 – 2. stupeň

Otázka 9. – Máte doma na Vánoce jmelí?

Z vyhodnocení otázky vyplývá, že na prvním stupni 65 % respondentů odpovědělo, že jmelí doma na Vánoce má a 35 % odpovědělo, že nemá (viz graf č. 17). Na druhém stupni 57 % respondentů odpovědělo, že jmelí doma na Vánoce má a 43 % odpovědělo, že nemá (viz graf č. 18). Vysoké procento domácností jmelí nemá. Může to být vlivem ústupku této tradice, či nedostatku povědomí o důvodu, proč by mělo být jmelí v domě.

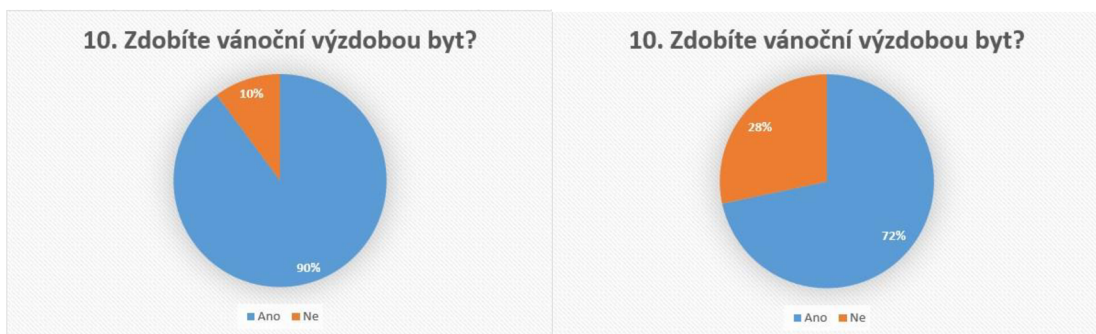
Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č.17. Otázka č. 9 – 1. stupeň

Graf č.18. Otázka č. 9 – 2. stupeň

Otázka 10. – Zdobíte vánoční výzdobou byt?

Z vyhodnocení otázky vyplývá, že na prvním stupni 90 % respondentů odpovědělo, že dům/byt vánoční výzdobou zdobí, a 10 % odpovědělo, že jej nezdobí (viz graf č. 19). Na druhém stupni 72 % respondentů odpovědělo, že dům/byt vánoční výzdobou zdobí a 28 % odpovědělo, že jej nezdobí (viz graf č. 20). Z grafů vyplývá, že vánoční výzdoba je pro rodiny důležitá a mají kolem sebe rádi hezké prostředí, které navozuje vánoční atmosféru. Ale opět se projevilo, že na druhém stupni bylo procento těch, kteří svůj byt nezdobí, vyšší. Důvodem může být opět nedostatek času a motivace zdobit byt kvůli dětem.

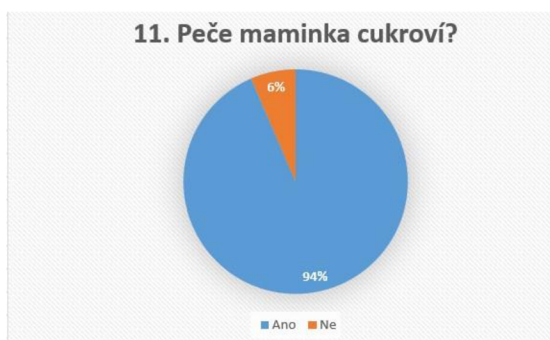
Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č.19. Otázka č. 10 – 1. stupeň

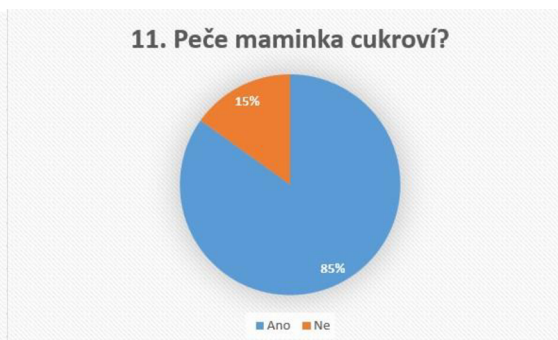
Graf č.20. Otázka č. 10 – 2. stupeň

Otázka 11. – Peče maminka cukroví?

Z vyhodnocení otázky vyplývá, že na prvním stupni 94 % respondentů odpovědělo, že jejich maminka vánoční cukroví peče, a 6 % odpovědělo, že jej nepeče (viz graf č. 21). Na druhém stupni 85 % respondentů odpovědělo, že jejich maminka vánoční cukroví peče, a 15 % odpovědělo, že jej nepeče (viz graf č. 22). Je vidět, že tato tradice je stále pevně zakořeněna. Opět se zde projevilo zvýšení procenta matek, které doma cukroví nepečou. Důvodem mohou být znovu faktory jako nedostatek času či finanční náročnost.

Graf č.21. Otázka č. 11 – 1. stupeň

Graf č.22. Otázka č. 11 – 2. stupeň

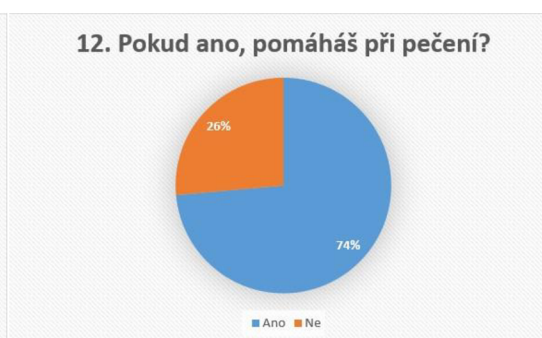
Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka 12. – Pokud ano, pomáháš při pečení?

Z vyhodnocení otázky vyplývá, že na prvním stupni 87 % respondentů odpovědělo, že při pečení mamince pomáhá a 13 % odpovědělo, že při pečení nepomáhá (viz graf č. 23). Na druhém stupni odpovědělo 74 % respondentů, že mamince při pečení pomáhá a 26 % odpovědělo, že jí nepomáhá (viz graf č. 24). Na prvním stupni je procento těch, kteří pomáhají velmi vysoké. Je zřejmé, že malé děti pečení cukroví baví. Na druhém se zvýšilo procento těch, kteří nepomáhají. Domnívám se, že to jsou převážně chlapci.

Graf č.23. Otázka č. 12 – 1. stupeň

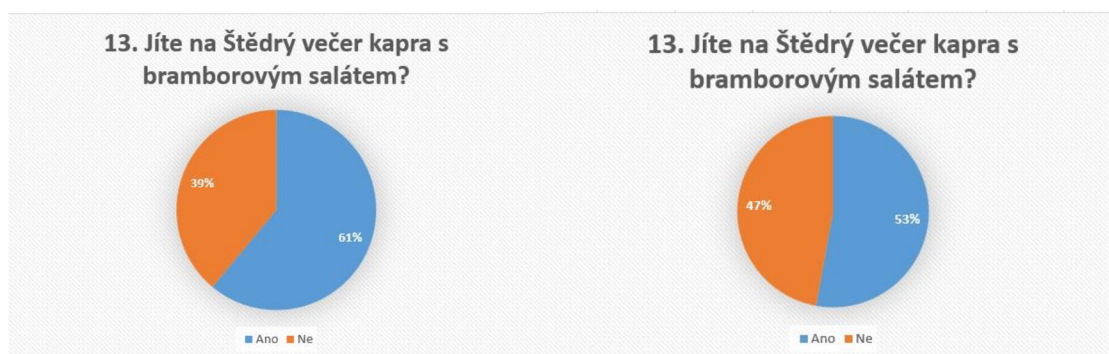
Graf č.24. Otázka č. 12 – 2. stupeň

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka 13. – Jíte na Štědrý večer kapra s bramborovým salátem?

Z vyhodnocení otázky vyplývá, že na prvním stupni 61 % respondentů jí na Štědrý večer kapra s bramborovým salátem a 39 % odpovědělo, že toto jídlo nejí (viz graf č. 25). Na druhém stupni 53 % respondentů odpovědělo, že kapra s bramborovým salátem na Štědrý večer jí, a 47 % odpovědělo, že toto jídlo nejí (viz graf č. 26). Z výsledků vyplynulo, že tato tradice ustupuje. Důvodem může být, že kapr dětem nechutná. Také je každým rokem celková cena tohoto jídla vyšší a kapr je náročný na přípravu. Z těchto důvodů rodiny preferují dnes již jiné varianty štedrovečerního pokrmu (viz otázka níže).

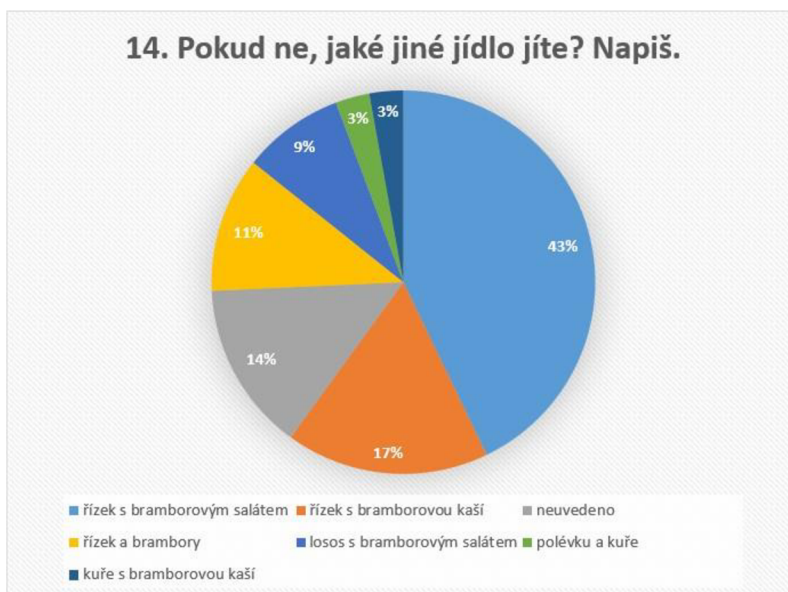
Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 25. Otázka č. 13 – 1. stupeň

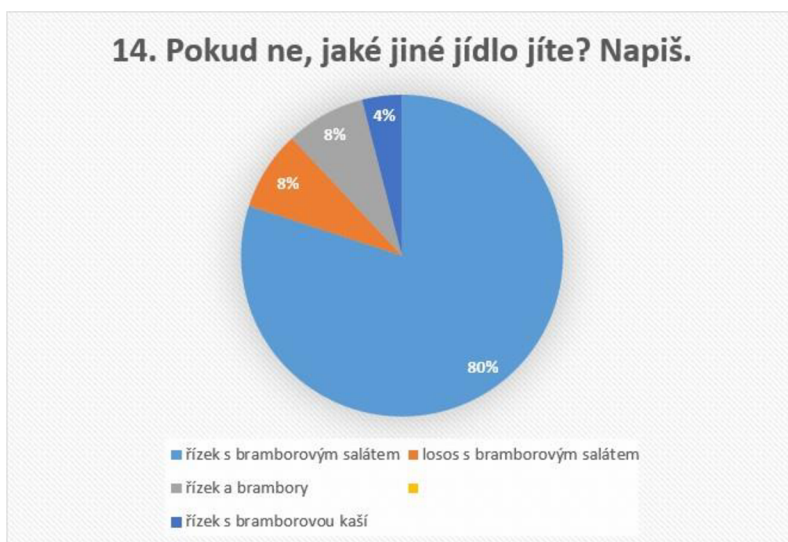
Graf č. 26. Otázka č. 13 – 2. stupeň

Otázka 14. – Pokud nejíte kapra s bramborovým salátem, jaké jiné jídlo jíte?

Z vyhodnocení otázky vyplývá, že na prvním stupni nejčastějším jídlem ke štedrovečerní večeři jiným, než je tradiční varianta, je řízek s bramborovým salátem (43 %) a řízek s bramborovou kaší (17 %) (viz graf č. 27). Na druhém stupni byl nejčastějším jídlem řízek s bramborovým salátem (80 %) (viz graf č. 28). Je vidět že v tomto věku již děti mají vytvořené své chuťové preference. Jako nejčastější obdoba kapra je zde uveden losos.

Graf č. 27. Otázka č. 14 – 1. stupeň

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 28. Otázka č. 14 – 2. stupeň

Otázka 15. – Pouštíte si tradiční vánoční koledy?

Z vyhodnocení otázky vyplývá, že na prvním stupni 27 % respondentů odpovědělo, že si doma vánoční koledy nepouští, a 73 % si vánoční koledy pouští (viz graf č. 29) a na druhém stupni 26 % respondentů odpovědělo, že si doma vánoční koledy nepouští, a 74 % si vánoční koledy pouští (viz graf č. 30). Je velmi zajímavé, že procento těch, kteří si doma nepouští tradiční vánoční koledy, se s věkem dětí nemění. Domnívám se, že je tento zvyk již hluboce spjat s navozením vánoční atmosféry.

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 29. Otázka č. 15 – 1. stupeň

Graf č. 30. Otázka č. 15 – 2. stupeň

Otázka 16. – Chodíte o Štědrém večeru na půlnoční mši?

Z vyhodnocení otázky vyplývá, že na prvním stupni 82 % respondentů odpovědělo, že na půlnoční mši nechodí, a 18 %, že na půlnoční mši chodí (viz graf č. 31). Na druhém stupni 87 % respondentů odpovědělo, že na půlnoční mši o Štědrém večeru nechodí, a 13 %, že na půlnoční mši chodí (viz graf č. 32). Je viditelné, že pro většinu rodin již vánoční svátky nemají náboženský význam, a tudíž nemají potřebu se zúčastnit půlnoční mše. Domnívám se, že procento těch, kteří půlnoční mši navštíví, pojí víra, nebo ji vnímají jako rituál Štědrého večera. Toto by mohlo být předmětem k dalšímu zkoumání.

Zdroj: Vlastní výzkum

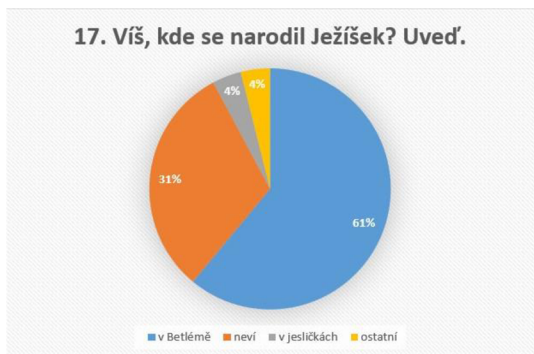
Graf č. 31. Otázka č. 16 – 1. stupeň

Graf č. 32. Otázka č. 16 – 2. stupeň

Otázka 17. – Uved', kde se narodil Ježíšek.

Z vyhodnocení otázky vyplývá, že na prvním stupni nejčastější odpovědí bylo v Betlémě (61 %), anebo že respondent neví (31 %) (viz graf č. 33). Na druhém stupni bylo nejčastější odpovědí také v Betlémě (77 %), anebo že respondent neví (17 %) (viz graf č. 34). Důvodem většího procenta dětí na prvním stupni, které neví, či uvedly jinou

odpověď, může být nezapamatování si názvu města. Nebo že Ježíška nevnímají jako lidskou bytost, která prochází jednotlivými obdobími života (například právě narození).

Graf č. 33. Otázka č. 17 – 1. stupeň

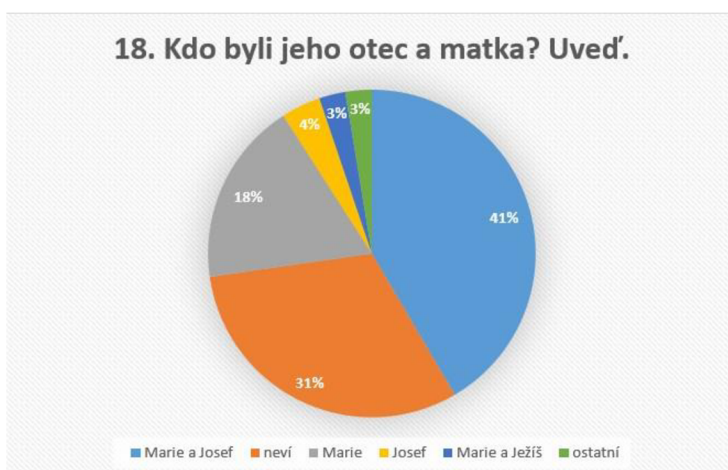

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 34. Otázka č. 17 – 2. stupeň

Otázka 18. – Uveď, kdo byli Ježíškův otec a matka.

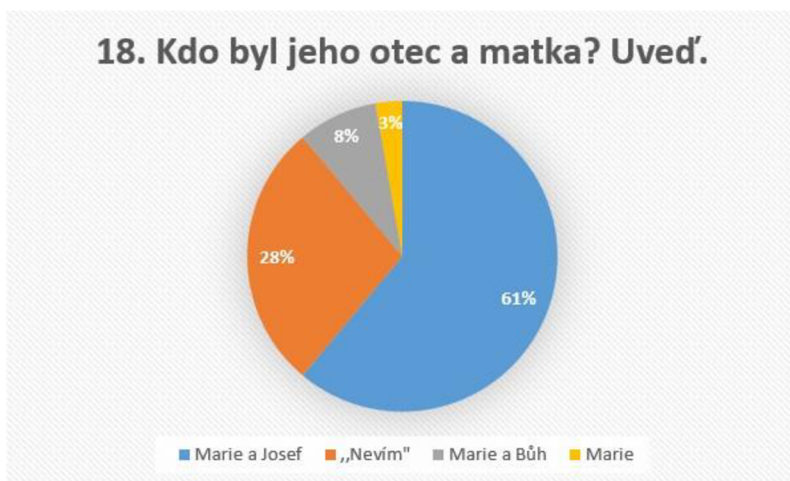
Z vyhodnocení otázky vyplývá, že na prvním stupni nejčastější odpovědi byli Marie a Josef (41 %), anebo že respondent neví (31 %) (viz graf č. 35). Na druhém stupni byli nejčastější odpovědi také Marie a Josef (61 %) anebo že respondent neví (28 %) (viz graf č. 36). Na prvním stupni nebyla žádná z uvedených odpovědí správná. Na druhém stupni byla uvedena správná odpověď pouze v osmi procentech. Domnívám se, že se jedná o děti, které navštěvují kroužek náboženství.

Graf č. 35. Otázka č. 18 – 1. stupeň

18. Kdo byl jeho otec a matka? Uveď.

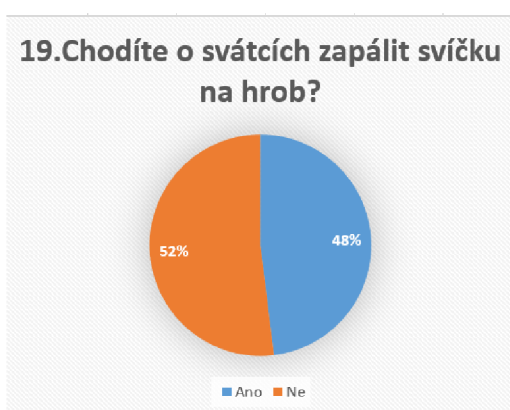

Zdroj: Vlastní výzkum

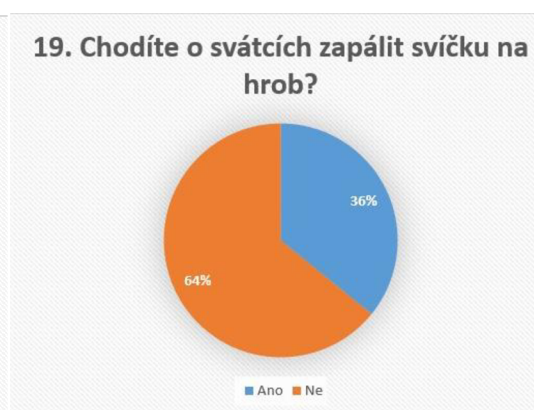
Graf č. 36. Otázka č. 18 – 2. stupeň

Otázka 19. – Chodíte o svátcích zapálit svíčku na hrob?

Z vyhodnocení otázky vyplývá, že na prvním stupni kladně odpovědělo, že chodí zapálit o svátcích svíčku na hrob, 48 % respondentů a 52 % respondentů svíčku na hrob zapálit nechodí (viz graf č. 37). Na druhém stupni kladně odpovědělo, že chodí zapálit svíčku na hrob, 36 % respondentů a 64 % respondentů svíčku na hrob zapálit nechodí (viz graf č. 38). Zvyšující se procento těch, kteří hřbitov nenavštíví, může mimo jiné poukazovat na to, že se lidé odklánějí od duchovní stránky svátků.

Graf č. 37. Otázka č. 19 – 1. stupeň

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 38. Otázka č. 19 – 2. stupeň

2.2.2. Rozbor výsledků dotazníku mezi prvním a druhým stupněm ZŠ

Otázka č. 3 „Je pro tebe důležité strávit svátky s rodinou?“ a otázka č. 4 „Navštěvujete s rodinou příbuzné?“.

Z dotazníku vychází, že širší příbuzenský vztah je již dětmi vnímán vzdáleněji a méně důležitě. Pro rodiny či respondenty je sice důležité strávit vánoční čas pospolu, avšak ve větší míře pouze v úzkém rodinném kruhu (nejužší rodina). *Izolovanost dnešní rodiny je důsledkem změny sousedských i rodinných vztahů. Rodina se snaží uzavřít před vnějším světem. Zvyšuje se počet jednočlenných domácností, dnešní rodina se zmenšuje.*⁵⁸

Otázka č. 5 „Dodržujete vánoční zvyky a tradice?“ a otázka č. 6 „Pokud ano, jaké, napiš“.

Rodiny s mladšími dětmi, tzn. prvostupňovými, udržují zvyky i tradice v naprosté většině a děti mají zájem je poznávat. S narůstajícím věkem však ze šetření vychází, že děti a tím pádem i rodiny od těchto vánočních tradic a zvyků upouštějí. Mohu se tedy domnívat, že rodiny se snaží více předávat tradice malým dětem, ale postupem času již nevidí tolik důležitost vzhledem k věku staršího dítěte. Mezi nejoblíbenější a zároveň velmi tradiční zvyk na prvním stupni je rozkrojení jablka, kde hledáme hvězdičku pro štěstí. Pro děti je to velmi zajímavé a vnímají to jako velký zázrak. Na druhém stupni zvítězilo zdobení stromečku. Tento zvyk je velmi oblíbený a velké děti opravdu baví. Rády zdobí stromečky i ve školách.

Otázka č. 7 „Máte doma adventní věnec se svíčkami?“.

Na prvním stupni uvedlo „NE“ 14 % a na druhém stupni 21 %. Tato data mě překvapila. Domnívala jsem se, že adventní věnec je silně zakořeněná tradice. Myslím si tedy, že zde opravdu významný podíl hraje finanční nákladnost, nebo složitost výroby. Nicméně, pokud se ve školách adventní věnec vyrábí, děti se s velkým zájmem do činnosti zapojují.

---

⁵⁸ GRYGAROVÁ, Alena. *Dezintegrace a atomizace života v rodině pohledem studentů středních škol*. Zlín, 2021. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce Mgr. Jana Martinčová, Ph.D.

Otázka č. 8 „Víš, proč jsou na adventním věnci čtyři svíčky?“.

Zde jsou data rovněž zajímavá. Přesnou odpověď zná na prvním stupni pouze 27 % dotázaných. Ačkoliv se velmi často tato informace dětem ve škole předává, 47 % dětí neví. Může to být vlivem věku dětí, neboť na druhém stupni správnou odpověď uvedlo 61 % a 23 % uvedlo blízkou odpověď. Tudíž starší děti již mají o významu a symbolice adventního věnce poučenější povědomí.

Otázka č. 9 „Máte doma na Vánoce jmelí?“ a otázka č. 10 „Zdobíte vánoční výzdobou byt?“.

Převládají domácnosti, kde jmelí nemají. Z bližšího osobního šetření (rozhovorem) s dětmi na toto téma jsem se dozvěděla, že neznají původ a povědomí o této tradici. Domnívám se, že tyto informace neznají ani rodiče, neboť jsou to oni, kteří jmelí případně pořizují. S tímto souvisí i otázka druhá. Na prvním stupni se ukázalo, že 90 % rodin zdobí vánočně byt. Na druhém stupni již je ale 28 % rodin, které se od toho zvyku odklání. Což je zajímavé a kladu si otázku „proč?“. Domnívám se, že se rodiče snaží ve větší míře kvůli malým dětem a poté je aktivita a nadšení opouští.

Otázka č. 11 „Peče maminka cukroví?“ a otázka č. 12 „Pokud ano, pomáháš při pečení cukroví?“.

Jednoznačně se ukázalo, jak je tato tradice silná. Nejen, že se maminky snaží cukroví napéct (nebo obstarat), ale jak malé, tak i velké děti pomáhají. Pokud uvedly děti „NE“ myslím si, že jsou to převážně chlapci, na druhém stupni určitě. Vánoční cukroví je v naší společnosti velmi oblíbené, a proto i tato tradice je tak velmi rozšířena a udržována.

Otázka č. 13 „Jíte na Štědrý večer kapra s bramborovým salátem?“ a otázka č. 14 „Pokud ne, jaké jiné jídlo jíte?“.

Ačkoliv bychom si mohli myslet, jak je tato tradice silná, z výsledků vyplývá, že se od tohoto pokrmu ustupuje. Na prvním stupni uvedlo 61 % dětí, že „ANO“, na druhém stupni to uvedlo 53 %. Opět zde vidím udržení tradice u malých dětí. Domnívám se, že u větších dětí se již rodiče přizpůsobují chuťovým preferencím dítěte a svým. Jako náhrada za rybí maso děti uvádějí řízek. Z osobního šetření (rozhovor) jednoznačně převažuje kuřecí řízek. Zde jsou již rozdíly mezi druhým a prvním stupněm markantní. Starší děti uvedly

tento pokrm v 80 %, mladší ve 43 %. V 17 % nahrazují bramborový salát kaší. Chuťové preference dětí jsou zde již velmi rozdílné.

Otázka č. 15 „Pouštíte si tradiční vánoční koledy?“.

Výsledky na obou stupních jsou rozdílné jen pouhým jedním procentem. Hodnota pro „ANO“ byla 73 a 74 %, což je velmi zajímavé. Je zde patrné, že hudba, ačkoliv ryze vánoční, se líbí všem dětem či rodinám. Domnívám se, že je tedy velmi důležitá k navození atmosféry, klidu, pohody a je vnímána jako součást zvyků a předzvěst Štědrého večera.

Otázka č. 16 „Chodíte o Štědrém večeru na půlnoční mši?“

Opět velmi těsné výsledky. Více než 82 % a 87 % respondentů uvedlo, že „NE“. Zde se domnívám, že se jedná o již v mé práci zmiňovaný úbytek obyvatel, kteří se hlásí k víře, a zájem o křesťanské slavení svátků uvadá. Je vidět, že rodiny nejsou křesťansky založené, a tudíž nemají potřebu mši navštívit. Zde musím konstatovat, že mám rovněž s nízkým počtem lidí navštěvující (nejen půlnoční) mši svoji osobní zkušenost.

Otázka č. 17 „Víš, kde se narodil Ježíšek?“ a otázka č. 18 „Kdo byli jeho otec a matka?“

Tyto dvě otázky pojí informovanost o původu Ježíška a jeho rodiny. Dětem se vykládá, že se Ježíšek narodil v Betlémě. Tato biblický příběh se dětem říká od předškolního vzdělávání. Očekávala jsem tedy lepší výsledky. Na 1. stupni vědělo správnou odpověď 61 %, na 2. stupni 77 %. Domnívám se, že u malých dětí to může být nezapamatovatelností názvu města, avšak u dětí velkých je to nejspíše tím, že to zkrátka zapomenou, neboť jim to již nikdo nepřipomíná. Určit Ježíškovu matku a otce bylo pro děti velmi těžké. Myslím si, že zde hraje roli vyloženě nevědomost. Jak ze stran dětí, tak ze stran vyučujících. Dětem je předkládána informace, že matkou je Marie, ale otec je Josef. Což je nepravdivá informace. Josef byl druh Panny Marie, která porodila Ježíše Krista jako Božího Syna (Boha Otce). Děti na 1. stupni dokázaly správně určit matku, a to v 18 % ale nikdo otce. Na 2. stupni správně označilo jako otce Boha a matku Marii pouze 8 % dětí. Předpokládám, že se jedná o děti, které chodí na kroužek „Náboženství“.

Otázka č. 19 „Chodíte o svátcích zapálit svíčku na hrob?“

Při zadání této otázky jsem měla o výsledku rovněž větší očekávání. Domnívala jsem se, že vánoční svátky spojuje bližší vnímání rodiny. Ale do té patří dle mého názoru rovněž i naši zesnulí. Možná proto jsem byla nemile překvapena. Na 1. stupni uvedlo 52 % dětí, že na hrob nechodí. Na 2. stupni to bylo číslo ještě větší, a to 64 %. Jak se ukázalo, tento zvyk rovněž uvadá. Ale myslím si, že je to spíše smutná informace a odraz postoje současné společnosti.

3. Diskuze

3.1. Jsou v dnešní době udržovány v rodinách křesťanské tradice a zvyky o Vánocích?

Z kvantitativního šetření bylo zjištěno, že stále převládají domácnosti, ve kterých se vánoční tradice a zvyky dodržují. Jsou to ale ve větší míře zvyky, které jsou spíše zábavného a komerčnějšího charakteru. Hodnotová stránka vánočních svátků vchází do pozadí. Rodiny tak přicházejí o větší hloubku vnímání těchto svátků. Tím pádem se vše přenáší na další generaci. O důležitosti výchovy k hodnotám se zabývá také T. Moore ve své publikaci *Kniha o duši*. Dnešní malé děti, stejně jako kdysi, se samozřejmě těší na dárky a na pohádky. Ty větší však jen na to, že dostanou dárky a budou u počítače či na telefonu hrát hry. Když jsem se jich ptala, co pro ně Vánoce znamenají, ve většině odpovědí zaznělo, že nemusí do školy a nebudou muset vstávat. Málokdo má potřebu chodit ven a zažít společně jakoukoli aktivitu.

Z dotazníků vyšlo najevo, že pro děti je důležité, strávit svátky v rodinném kruhu. Což je uspokojivé. Alespoň tato hodnota přetrvává. Setkala jsem se však s případem, že chlapec v páté třídě neměl rád Vánoce. Vlastně by se dalo říci, že ani žádné další svátky. Celé dny, až do konce provozní doby, pobýval ve školní družině. Nechtělo se mu domů. I když rodina byla funkční, byla naprosto emočně prázdná. Na Vánoce žádnou výzdobu nedělali, cukroví se nepeklo, zkrátka si jen dali večeři. Kuřecí řízek se salátem. Tento chlapec byl vyloženě nešťastný i z víkendu, kdy nemohl být ve škole. Naproti tomu děti z dětského domova, i přestože nebyly se svojí rodinou na svátky, se velmi na Vánoce těšily. Bylo to právě ono lidské teplo, náruč, objetí, společné pečení cukroví, procházky, návštěva půlnoční mše, které „tety“ s dětmi podnikaly.

Je velká škoda, že si rodiče neuvědomují, jak důležité je předávat právě tyto hodnoty, nejen materiální věci. Proč rodiče se staršími dětmi na půlnoční mši nezavítají? Proč nerozvíjejí duchovní oblast a původní pojetí vánočních svátků?

Z provedeného dotazníkového šetření vychází, že zájem o tuto oblast v rodinách naopak klesá. Většina dětí ani vlastně neví, jak to v kostele vypadá. Stále mám pocit, jako by slovo „kostel“ a „mše“ bylo něco naprosto nepřírozeného. Že to není součástí našeho běžného ani svátečního života, nebo české historie. Je paradoxní, že o svátku „dušiček“ rodiny na hroby svých zesnulých jezdí hromadně, ale na vánoční svátky navštěvuje

hřbitov v průměru jen 42 % rodin? Jsou tedy lidé zvyklí jednat více na základě daného „zadaného“ svátku, s pocitem, že na hrob dojít musí? Změní se v budoucnu postoj rodin k vnímání křesťanských svátků? Těmito tématy se zabývá také K. Richter ve své knize *Liturgie a život*. Napadá mě mnoho dalších otázek, které by mohly být důvodem k dalšímu výzkumného šetření.

3.2. Mění se vnímání tradic a zvyků s věkem dítěte?

Na tuto otázku z dotazníkového šetření nevzešla jednoznačná odpověď. Většina dětí dává přednost materiálním potřebám a pocitu zábavnosti před hlubším porozuměním onoho svátku či tradice. Děti, které chodily na náboženství a které jsem dobře znala, si dokázaly hlouběji o svátku povídat a na materiálnu tolik nelpěly. Hlubší hodnoty, které jsou v rodině předávány, zde byly jasně zřetelné.

Menší děti se velmi rády účastní různých aktivit konajících se kolem oslav jakýchkoliv svátků. Starší děti však nadšení pro věc opouští, někteří v pubertálním věku oslavy až degradují. Byla jsem bohužel svědkem toho, že žáci osmé třídy ozdobili stromeček ve své třídě hanlivými obrázky! Nejhorší na tom však bylo, že jejich třicetiletý třídní učitel věc takto nechal. V tomto případě, z mého subjektivního pohledu, tento pedagog výchovně vyloženě selhal.

Školní zařízení podporují v oblasti dodržování tradic rozvoj dítěte. Snaží se zároveň předávat i hodnoty. Stává se však, že pedagogové nemají přesné informace, či je neznají, a tudíž se dezinformace předávají dál. Vyplynulo to nejen z dotazníku, ale byla jsem toho i při výuce svědkem.

V české společnosti ale stále existují i rodiny, kde se více dbá na dodržování tradic a děti se s vyšším věkem v této oblasti rozvíjejí. Ale jak z výše uvedeného dotazníkového šetření vyplynulo, je jich méně. V tomto ohledu se domnívám, že pokud by se školská zařízení ještě více odklonila od předávání tradic, informací a hodnot, které se svátků týkají, rodiny by v tomto ohledu mohly selhat.

Jako vychovatelka ve školní družině jsem se snažila provést děti celým adventním časem. Vysvětlovala jsem jednotlivé zvyky, příběh o zrození Ježíška. Vytvářeli jsme společně adventní věnec, poslouchali koledy, dělali společnou výzdobu družiny a školy,

plnili úkoly z adventního kalendáře, pekli perníčky. S mým malým pěveckým sborem jsme vystoupili v místním kostele a udělali tím mnoha lidem radost.

Hlavně jsem chtěla, aby onen výjimečný čas získal pro děti hlubší naplnění. Být spolu a prožít ho spolu ve sváteční atmosféře a s vědomím jeho smyslu. Děti Vánoce zkrátka milují a mým posláním je, aby si uvědomily, že Vánoce nejsou jen o dárcích, ale především o čase stráveném s rodinou, s níž by všichni její členové měli společně strávit vánoční čas. V tomto duchu pracuji s nynějšími malinkými dětmi v mateřské škole. Snad se mi to daří a dál jim budou zářit očka, až si opět budeme povídat o vánočním čase a Ježíškovi.

ZÁVĚR

České tradice a svátky vnímám jako velmi zajímavé téma. Cílem mojí práce bylo zjistit, jaké povědomí mají žáci na prvním a druhém stupni základní školy ohledně vánočních svátků. Jestli a jaké tradice a zvyky se při nich v rodinách udržují. V teoretické části práce jsem se zaměřila i na svátky, které se prolínají výukou a výchovou ve školských zařízeních. Při zpracování antropologie svátků a jejich následném popisu jsem se dozvěděla mnoho zajímavých i pro mě neznámých informací. Bohužel se veškeré svátky do bakalářské práce obsahově nevešly, tudíž jsem je vložila do příloh. Jedná se o svátky typicky křesťanské, ale rovněž i o svátky novodobé, a často i komerčně slavené, jako například oslava svatého Valentýna či Halloween.

Teoretická část byla rozdělena na šest témat. Na začátku práce jsem se zaměřila na význam svátků pro kulturu a společnost, která koresponduje s důležitostí výchovy k vyšším hodnotám v dnešním světě. Hodnoty, které se postupem času vytrácely, ale společnost si uvědomila, že je nutné se k těmto hodnotám, které nelpí pouze na materiální a sebestředném zahledění se na jednotlivce, opět zaměřit a vrátit se k nim.

Nebyl opomenut ani význam svátečnosti a každodennosti v životě člověka a důvody udržování a dalšího předávání tradic, které byly velmi kvalitně popsány v uvedené literatuře. Musím konstatovat, že doporučená literatura od vedoucí mojí práce, paní doktorky Blažek Iňové, byla velmi zajímavá a rozšířila mi obzory.

Dále jsem se v teoretické části věnovala popisu rozdílů mezi křesťanskými a sekulárními oslavami svátků. V samotném závěru jsem se snažila najít podstatu, či vjemy sekulární společnosti, které při oslavách Vánoc prožívá. K tomu mi velmi pomohla kniha od Jany Karlové *Slavnosti a rituály jako zpráva o obrazu světa*. Toto téma by bylo opravdu zajímavé hlouběji zpracovat, neboť je to vlastně nový obraz společnosti. Teoretická část je zakončena historií, zvyky a tradicemi Vánoc.

Na vánoční svátky jsem se detailněji zaměřila i v empirické části, ve které jsem provedla kvantitativní výzkumné šetření mezi žáky vesnické základní školy v Záhoří. Sběr dat proběhl prostřednictvím dotazníkového šetření na výzkumném vzorku 130 žáků. Výsledky jsem znázornila ve výsečových grafech, následně detailně vyhodnotila a rozebrala v diskuzi. Výzkumným šetřením bylo dosaženo zajímavých výsledků.

Mezi pozitivní výsledky lze zařadit to, že se tradice a zvyky ve větší míře dodržují hlavně v rodinách s malými dětmi. Rovněž je pozitivní, že děti považují za důležité strávit vánoční svátky s rodinou, ačkoliv se jedná o nejbližší okruh rodiny. Zajímavým zjištěním byla rovněž informace, jak velmi se změnila preference pokrmu štedrovečerní večeře.

Negativně vyznívá informace, která nám sděluje, že na druhém stupni o zvyky a tradice spojené s vánočními svátky zájem již opadá. Dále se ukázalo, že přes 80 % rodin nenavštěvuje půlnoční mši, či velmi málo rodin navštíví právě o Vánocích památku zesnulých příbuzných. Celkově se ukázalo výzkumné šetření, obsahující devatenáct otázek, které vyplynuly z myšlenkové mapy, za velmi zajímavé a v některých částech za překvapivé.

Praktický přínos této práce vidím v tom, že má velký smysl zařadit antropologii svátků do výchovy a vzdělávání. Dodržovat a obnovovat zvyky i tradice pojící se s jakýmkoli významným svátkem. Naopak bych pedagogům doporučila se o tuto oblast více zajímat a v oblasti antropologie svátků se dovzdělávat, neboť se v šetření objevilo, že se dětem předávají mylné informace. Rovněž jsem se stala přímo svědkem, kdy pedagog správné informace vůbec neznal. Dále by bylo vhodné si rozšířit obzory v křesťanském myšlení a způsobu života. Je pochopitelné, že se doba stále mění a tím i obrazy člověka, ale neměli bychom na naše kulturní kořeny zapomínat. Jako příklad mohu uvést pedagogiku Jana Amose Komenského, ze které stále čerpáme a někdy se i k ní obracíme zpět i přesto, že doba, ve které vznikla, je nám již vzdálená.

Je velmi dobře, že se pedagogové a vychovatelé snaží o předávání tradic a obyčejů, neboť se velké množství tradic našimi životy prolíná. Myslím si, že je v nich ukryto mnoho moudrosti. Každý zde může najít nějaké ponaučení, a tudíž nás nějakým způsobem tato „ona moudrost starých časů“ vychovává. A my musíme vychovávat a vzdělávat děti již od útlého věku. Pokud ztrácí starší děti zájem, zejména v pubertálním období, měli bychom v nich pro ně zajímavým přístupem tento zájem probudit, aby ho v dospělosti neztratily úplně. Je samozřejmě možné, že tyto děti, až jednou budou mít svoje rodiny, naleznou v sobě ono semínko zájmu a budou se ho snažit nechat opět vyrůst. Pevně v to doufám. Je velmi důležité předávat naši historii z generace na generaci. Proto si myslím, že křesťanské svátky a lidová moudrost v nich obsažena, jsou ve výchově velmi důležitá a svým přesahem do svátečnosti nám obohacují všednodenní život.

Seznam literatury

DVOŘÁKOVÁ, Jana. *Morální usuzování: Vliv hodnot, osobnosti a morální identity*. Brno : Masarykova univerzita, 2008.

ELIADE, Mircea. *Posvátné a profánní*. První vydání. Praha: Česká křesťanská akademie, 1994, s. 48. ISBN 80-85795-11-6

FROLEC, Václav & kolektiv. *Vánoce v české kultuře*. Druhé vydání. Praha: Vyšehrad, 1989, s. 24. ISBN 80-7021-018-4

GRYGAROVÁ, Alena. *Dezintegrace a atomizace života v rodině pohledem studentů středních škol*. Zlín, 2021. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce Mgr. Jana Martincová, Ph.D.

Jak funguje myšlenková mapa. *Salesman.cz – být lepší obchodník* [online]. Salesman.cz: ©2023 [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: <https://www.salesman.cz/jak-funguje-myslenkova-mapa/>

KARLOVÁ, Jana. *Slavnosti a rituály jako zpráva o obrazu světa*. První vydání. Červený Kostelec: Pavel Mevart, 2013, s. 40. ISBN 978-80-7465-076-5

KLEMENT, Richter. *Liturgie a život*. První vydání. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 129. ISBN 80-7021-140-7

Metodika ke zpracování závěrečné práce pro vybrané nelékařské zdravotnické obory | Lékařská fakulta Masarykovy univerzity. *Informační systém Masarykovy univerzity* [online]. MUNI: ©2023 [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/js19/metodika_zp/web/pages/07-kvantitativni.html

MOORE, Thomas. *Kniha o duši*. První vydání. Praha: Portál, 1997, s. 7-11. ISBN 80-7367-252-9

MUCHOVÁ, Ludmila. *Náboženská edukace v současné společnosti*. První vydání. Ružomberok: Katolícká univerzita v Ružomberoku, 2009, s. 171. ISBN 978-80-80-84-425-7

Náboženská víra | Sčítání 2021. *Český statistický úřad* [online]. ČSÚ: ©2021 [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/nabozenska-vira>

PETRUSEK, Miloslav & kolektiv autorů. *Velký sociologický slovník*. První vydání. Praha: Karolinum, 1996, s. 939. ISBN 80-71-84-310-5

SOKOL, Jan. *Člověk a náboženství*. První vydání. Praha: Portál, 2004, s. 38. ISBN 80-7178-886-4

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice*. První vydání. Olomouc: Rubico, 2008, s. 7. ISBN 978-80-7346-096-9

ŠVP Škola pro děti, děti pro život.pdf, str. 10. *ZŠ a MŠ Záhoří* [online]. ZŠ a MŠ Záhoří: ©2023 [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: <https://zszahori.cz/zakladni-skola/dokumenty/>

TOMÁŠEK, František. *Pedagogika: úvod do pedagogické praxe pro vychovatele a rodiče*. První vydání. Brno: Nibowaka, 1992, s. 132-137. ISBN 80-901294-0-4

VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje*. Druhé vydání. České Budějovice: DONA, 2005, s. 2. ISBN 80-7322-075-X

5.4. Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět – úvod - DIGIFOLIO. *Metodický portál RVP.CZ* [online]. Rvp.cz: ©2023 [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10709>

Seznam příloh

- Příloha I. Halloween a Dušičky
- Příloha II. Svátek svatého Martina
- Příloha III. Mikuláš
- Příloha IV. Tři králové
- Příloha V. Masopust
- Příloha VI. Den svatého Valentýna
- Příloha VII. Velikonoce
- Příloha VIII. Ukázka dotazníku – dívka, 11 let
- Příloha IX. Ukázka dotazníku – chlapec, 12 let

Příloha I.

Halloween a Dušičky

Halloween tento svátek je u dětí velmi oblíbený. Milují převleky, tu atmosféru, která je s tím spojena, mohou se opravdu vydovádět. Nic není nemožné a neexistují pravidla, jaký kostým si má dítě obléci. Jedná se o novodobý zvyk. Tak to většina dospělých vnímá. Dost často i slýchávám, že je to americký zvyk, který sem nepatří. Opak je pravdou.

Málokdo tuší, že se v minulosti v Podkrkonoší slavily Dušičky podobně, jako je tomu dnes například v USA, tzn. s průvody strašidelných a děsivých masek. Jinak jsou tradice Halloweenu staré stovky let. Slavnost, která mu dala kořeny, se původně jmenovala Samhain a v keltském jazyce to znamenalo „konec léta“. Probíhala poslední den v keltském roce 31. října, kdy se prý čarodějnice, kouzelníci a duchové lidem mstili a strašili. Původně pohanský svátek samozřejmě s postupujícím vlivem křesťanství prostoupily jeho prvky. Potomci starých Keltů, Irové, kteří se v minulosti vystěhovali za prací, ho přivezli do Ameriky, kde se hodně rozšířil. Název pravděpodobně vznikl z výrazu All Hallows Eve, v překladu „předvečer Všech Svatých“.⁵⁹

V Americe je zvykem, že děti chodí v podvečer převlečené za různé demony, smrtky, vrahy na „obchůzku“ tzv. „koledují“ a dostávají různé sladkosti. Tento zvyk u nás ještě zastoupen není. K Halloweenu neodmyslitelně patří vydlabaná dýně s očima, křivým úsměvem a svíčkou, působící strašidelně. Dlabání dýní se celkem rozmohlo nejen v různých spolcích na venkově, ale především ve školských zařízeních a vznikl pojem „dýňování“, tedy dlabání dýní. Většinou se toto „dýňování“ spojí s oslavou Halloweenu a tyto akce navštěvují i rodiče. Děti si tento den v maskách opravdu užívají a pokud je ředitel/ka školy, či MŠ tomuto nakloněn/a, obvykle nosí děti kostýmy po celý den. O původu zvyku, proč právě dýně, děti povědomí nemají.

Tento zvyk má původ v irské legendě o darebákovi Jackovi. Za svého života Jack velmi hřešil a podvedl i samotného ďábla. Když zemřel, odmítli ho v nebi i v pekle. Proto v podobě vydlabané dýně bloudí po Zemi a svíčkou si svítí na cestu.⁶⁰

Dušičky neboli Památka zesnulých se slaví 2. listopadu. Tento svátek je všeobecně spojen s návštěvou hrobů našich blízkých zesnulých. Zapalujeme svíčky za jejich duše,

---

⁵⁹ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice*, s. 100.

⁶⁰ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice*, s. 100.

vzpomínáme. Upravujeme hroby, nosíme květiny. V kostelech se slouží čtené, nebo zpívané mše. Tento svátek se pojí s křesťanstvím.

Křesťanské učení vychází z toho, že Ježíš po ukřižování vstal z mrtvých a zrovna tak lidé, kteří v něj věří, mohou být po své smrti vzkříšeni.⁶¹ Tento svátek má tedy kořeny v učení o Kristu. Ovšem i tento svátek má prapůvod v dobách starých Keltů.

Podle jejich kalendáře, nový rok začínal 1. listopadu. Pouze tento den se mohly duše zemřelých vrátit mezi živé. Proto byly v noci na 2. listopad zapalovány ohně, které jim měly pomoci najít cestu. Jejich blízcí je očekávali a u obřadních hostin pro ně chystali pohoštění. Tato pohanská tradice byla v 8. století potlačena svátkem Všech svatých.⁶²

Jako každé svátky i tento byl spojen s jídlem. Peklo se pečivo z kynutého těsta. Specialitou bývaly rohlíky plněné různými nádivkami. Dále různé bochánky, věnečky a kosti svatých. Což je těsto zapletené do podoby zkřížených kostí. Chudým lidem a žebrákům postávajícím u kostela se podávaly čtyřhranné koláče plněné povidly, nebo mákem, kterému se říkalo „dušičky“.

Tento svátek se ve školách nikterak do hloubky neprobírá. Pro malé děti je těžké vysvětlit pojmy jako například „duše v očistci“. Připomenout však důležitost památky na zesnulé je adekvátní. Neboť narození a smrt je součástí našich životů. Jak se ve výzkumu ukáže, návštěva hrobů našich blízkých upadá a na Vánoce je navštíví jen málo rodin.

Pranostiky

Na Dušičky duše zemřelých oplakávají své hříchy, proto pršívá, nebo padá mlha.

Když na dušičky jasné počasí panuje, příchod zimy to oznamuje.

Na Památku zesnulých bývá hustá mlha, neboť pomáhá k utěšení duší.⁶³

---

⁶¹ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice*, s. 99.

⁶² ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice*, s. 99.

⁶³ VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje*, s. 41.

Příloha II.

Svátek svatého Martina

Martin přijede na bílém koni. To je první myšlenka, která děti napadne. Nástěnky jsou plné různých technik a motivů Martina jedoucího na bílém koni v zasněžené krajině. S dětmi se pečou svatomartinské rohlíčky, a to i v mateřských školách. Na vsích se pořádá svatomartinský lampionový průvod s pravým koněm, všude voní svažené víno a svatomartinské rohlíčky. Leckde se hraje představení Legenda o svatém Martinovi. Kdo byl onen skromný a uctíváný Martin?

Narodil se v roce 316 v rodině římského důstojníka v provincii Panonii. Dětství prožil v Pavii na severu Itálie. Jako velmi mladý musel nedobrovolně na přání otce vstoupit do císařské armády k jezdecku. Vypráví se, že jednou v zimě projížděl na bílém koni městskou branou a potkal chladem se třesoucího žebráka. Martin neměl u sebe nic než svůj červený vojenský plášť. Rozťal ho svým mečem na půl a jednu polovinu žebrákovi daroval. Rozdělil se s ním o teplo. Následující noci měl vidění, v něm se mu zjevil Kristus s polovinou jeho pláště. To bylo důvodem odchodu od vojska. Přijal křest svatý a žil životem skromným a zbožným jako poustevník. Většinu svého života prožil ve Francii. Přestože byl později zvolen biskupem v Tours, svůj způsob života nezměnil a tím si získal oblibu. Po smrti roku 397 byl prohlášen za svatého.⁶⁴

I zde se objevoval zvyk, kdy se vydlabávala dýně. Vzhledem k ubývajícímu teplu a světlu se právě podzimní plody jako řepa a dýně staly symbolem slunečních paprsků ukrytých v plodech. Rovněž se vydlabávaly a vkládala se do nich svíčka, která měla hledat cestu k Betlému. Tato tradice se ale mnoho nedodrжуje a ono světlo je nahrazeno lampiony.

Svatomartinské období je plné hojnosti, neboť je doba posvícenská. Pro tyto oslavy se chovaly a chovají tzv „martinské husy“. Dle legendy, při kázání svatého Martina husy svým kejháním tak rušily, že za to pykají na svatomartinském pekáči. Pečené rohlíčky plněné mákem jsou záměrně tvarovány do podkovičky, kvůli tomu, že Martin jezdil na koni. Dalším zvykem bývala „martinská sypaná“. Jednou ročně byla povinnost sedláků se sejít ve středu po martinských hodech a odevzdat obecnímu pastýři předepsanou dávku sena, slámy a obilí.

---

⁶⁴ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice*, s. 101.

Každý rok děti netrpělivě vyhlíží z oken a čekají, jestli ten svatý Martin přiveze s sebou sníh. Poslední roky to tak není. Změna klimatu tomu bohužel nepřispívá. Ale jak je vidět v pranostikách i v minulosti nebyl pokaždé sníh a Martin byl na blátě.

Pranostiky

Přijede-li Martin na bílém koni, metelice za metelici se honí.

Martin a Kateřina na blátě – Vánoce na ledě.

Svatý Martin přijíždí na bílém koni. Přijede-li na šedém (mlhy), bude zima střídavá, přijede-li na žlutém (sucho), přijde zima tuhá a suchá.⁶⁵

---

⁶⁵ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice*, s. 103.

Příloha III.

Mikuláš

Už týden před Mikulášem nastává všeobecné vzrušení. Výzdoba škol a školek je v duchu pekla. Děti vytvářejí čerty, anděly a Mikuláše. Povídají si o příchodu Mikuláše a co jim dobrého přinese. Malé děti věří, že kdo zlobí, odnese ho čert do pekla. Je to dané především takto pojatou výchovou v rodině.

Děti ale vnímají Mikuláše jako hodného a spravedlivého. Vždy každé dítě posoudí za jeho kladné i záporné činy a nakonec vše dobře dopadne. Děti se na něj těší i za cenu divání se na ošklivé a hlučné čerty. Ve školách a školkách se tradice příchodu Mikuláše stále dodržuje a pro děti je to velká událost. Za Mikuláše se svou družinou se nejčastěji převlékají žáci deváté třídy a dochází i do přidružené mateřské školy. Příchod Mikuláše je opravdu dnem s velkým D.

Podívejme se tedy, co legenda, která je historicky doložena, o Mikulášovi vypráví.

Narodil se v lykijském městě Pataře kolem roku 250 v rodině zbožných křesťanů. Již jako mladík přijal nižší duchovní svěcení. Po smrti rodičů rozdal část majetku chudým. Legenda vypráví, že se v té době dostal jistý muž do takových dluhů, že mu zbývalo jediné – prodat své tři dcery do nevěstince. Když se o tom dozvěděl sv. Mikuláš, vrazil otevřeným oknem do ložnice dívek tři noci za sebou peníze, jimiž jejich otec nejen splatil dluhy, ale ještě něco zbylo na věno. Aby sv. Mikuláš unikl projevům vděčnosti, vydal se na pouť do Palestiny. V maloasijském městě Myra zemřel v té době biskup. Volba nového nebyla jednoduchá a posléze se přítomní shodli, že se biskupem stane ten, kdo vstoupí následujícího rána jako první do chrámu. Tím byl putující sv. Mikuláš. Nejprve se vzpíral, ale posléze úřad přijal. To ho ještě utvrdilo v odříkání a pokoře.⁶⁶

Začátkem 4. století byli křesťané v oblasti Malé Asie krutě pronásledováni. Také Mikuláš musel vytrpět mučení a věznění. Své víry se však nevzdal. Jeho nejoslavovanější vlastností byla štědrost. Zbožný a příkladný život Mikuláše způsobil, že ho lidé začali uctívat a prohlásili ho za svatého. Jeho kult se rozšířil z krajů na Balkáně až do východní Evropy, zejména mezi slovanské národy.⁶⁷

---

⁶⁶ VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje*, s. 78.

⁶⁷ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice*, s. 113.

Byl to opravdu obdivuhodný a zbožný člověk. Na základní škole v páté třídě jsme legendu o svatém Mikuláši dětem předčítali v předmětu literatura. Po dočtení knížky jsme s dětmi připravili krásné divadlo, které jsme pak zahráli celé škole a rodičům. Takto by se měly předávat dějiny. Myslím si, že děti již budou velmi dobře vědět, kdo byl Mikuláš a proč byl prohlášen za svatého. Zjistily, že to není jen pohádka, ale že byl skutečný.

Zajímavým zvykem v minulých dobách bývalo práskání pasteveckým bičem. Chlapci se setkávali v místě, kde se měl z nebe spustit svatý Mikuláš. Čím více se blížil onen den, tím více bylo hlučnější práskání. Pokud se také koncem listopadu po západu nebe ukázalo rudé nebe, říkalo se, že Mikuláš peče pro děti dobroty a andělé mu přikládají do pece.

Kde se ale vzala jeho družina? *Na Moravě, nejvíce v okolí Litovle, chodívala s Mikulášem také ženská postava, které se říkalo Mikuláška nebo Mikulášská matička. Objevovala se někdy v bílé říze s průsvitnou záclonkou přes obličej, jinde jen v cárech oděvu. Jejím úkolem bylo dětem připomínat poslušnost a v případě nutnosti je trestat proutkem. Časem se však masky zredukovaly na postavy Mikuláše, anděla a čerta. Mikuláš býval vždy jeden, zato v jeho doprovodu mohlo být několik andělů a především čertů.*⁶⁸

Tato sestava se nyní změnila na Mikuláše, jednoho anděla a družinu čertů. Mikulášovo roucho bývá i do dnes prakticky stejné. Připomíná roucho biskupa. Bílá halena a červené roucho s křížem na břicho. Na hlavě sedí vysoká špičatá čepice opět s křesťanským křížem a v ruce drží Mikuláš berlu, zatočenou na horním konci. Mikulášovi nesmí chybět bílý plnovous. Aby měl Mikuláš v čem nosit dárky, mívá na zádech velkou proutěnou nůši.

Anděl je oděn v bílém šatu. Na zádech má křídla a na hlavě čelenku s hvězdou. Čertovský oblek se po léta nezměnil. Huňatý kožich, černé tváře, vyplazený jazyk a na hlavě rohy. V rukách chřestí řetězy, a nese si pytel na zlobivce.

Zejména na vsích je tato tradice velmi dodržována a v podvečer 5. prosince chodí družina od domu k domu, kde jsou malé děti a nosí dobroty, ale i kousek uhlí. V dřívějších dobách bylo v balíčkách sušené ovoce, oříšky a malá sladkost. Dnes převládají sladkosti a balíčky se změnily v tašky. Leckde v domácnostech jsou opravdu velké a plné nejen sladkostí, ale i hraček. Sama jsem mnoho let chodívala převlečena za Mikuláše, či anděla. Bývalo

---

⁶⁸ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice*, s. 114.

to opravdu kouzelné. Dodnes je „kniha hříchů“ vždy připravena v místním obchodě a rodiče do ní mohou psát svoje připomínky a pochvaly.

V letošním roce se mohou děti i pedagogové v naší školce převléci za čertíky, nebo andílky již od rána, aby si ten den opravdu užili. Společně pak budeme netrpělivě čekat na příchod Mikuláše, pro kterého máme připravenou krásnou básničku.

Pranostiky

Napije-li se na Mikuláše pták z koleje, nenapije se kuň tři měsíce z řeky.

O svatém Mikuláši snížek často práší.

Prší-li na Mikuláše nebo padá sníh, bude příští rok hodně hrachu.⁶⁹

---

⁶⁹ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice*, s. 116.

Příloha IV.

Tři králové

My tři králové jdeme k vám.... Kdo by tuto vánoční koledu neznal.

Všeobecně se ví, že byli nějací tři králové, kteří se jmenovali Kašpar, Melichar a Baltazar. Přinesli Ježíškovi vzácné dary. Legendu o třech králích už však zná málokdo.

Ježíšův apoštol Matouš se ve svém evangeliu zmiňuje o třech mudrcích, kteří prostřednictvím nové hvězdy hledali místo, kde se narodilo božské dítě. Chtěli se mu poklonit a předat vzácné dary.⁷⁰

Liturgické knihy označují již od 4. století tento den jako svátek Zjevení Páně. Jeho spojení se třemi králi je pozdějšího původu a je svou podstatou lidové. V evangeliu sv. Matouše čteme: „Když se narodil Ježíš v judském betlémě za dnů krále Heroda, hle mudrci (mágové) od východu se objevili v Jeruzalémě... Vešli do domu, padli na zem, klaněli se mu a obětovali přinesené dary – zlato, kadidlo a myrhu“. Nikde se v Písmu neuvádí počet mudrců, natož jejich jména. Ve výkladu starokřesťanského prostředí kolísal jejich počet od dvou až po dvanáct. Teprve později se ustálil na třech, počtu odvozeném pravděpodobně ze tří darů.

První autor, který uváděl jejich jména, byl kancléř pařížské Sorbonny Petr Comestor ve 12. století. Jména Kašpar, Melichar a Baltazar jsou známa ze zkratky „C † M † B †“, psané spolu s datem svěcenou křídou na dveře. Podle některých badatelů však může být jejich význam jiný, zřejmě šlo o požehnání „Christis mansionem benedicat“ česky „Kristus ať požehná příbytek“. Několik autorů jde v interpretaci ještě dále. Letopočet u písmen C † M † B † znamená počátek roku, neboť v době před zavedením juliánského kalendáře začínal rok i 5. nebo 6. ledna a spojován byl se svátkem boha Aiona. Jde tedy o ohlas pohanského obřadu, který měl dům chránit před démony.⁷¹

Toto jsou velmi zajímavé interpretace. Nicméně pro nás, pedagogy, jsou především důležité informace týkající legendy oné poutě za „betlémským“ světlem zářivou hvězdou a přinesení třech vzácných darů Ježíškovi. Tuto legendu najdeme v mnoha odborných a populárně naučných knihách. Mezi tři vzácné dary patří zlato, kadidlo a myrha.

---

⁷⁰ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice*, s. 11.

⁷¹ VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje*, s. 26.

Zlato – tento kov patří mezi nejušlechtlejší kovy a je symbolem bohatství.

Kadidlo – jedná se o vonnou směs pryskyřic některých stromů, usušených květů, kořenů a semínek. Při zapalování malých kousků se uvolňuje vonný dým.

Myrha – je to vonná šťáva, která vytéká ze stejnojmenného keře v Arabii a Africe. Jde o látku s léčivou schopností.

Ve škole se oslava tří králů projevuje hlavně výtvarně, či dramaticky. Tři krále tak můžeme vidět na nástěnkách v mnoha výtvarných podobách, či formou krátkého divadelního vystoupení.

Dnes můžeme tři krále potkat okolo 6. prosince v ulicích, či před domem. Jedná se o děti, většinou z oddílu skautů, které chodí s pokladničkami a vybírají peníze pro nejstarší dobročinnou organizaci s názvem Charita Česká republika a jiné charitativní sbírky.

Dříve děti chodily od domu k domu hlavně pro malé přilepšení si na koledu, kterou po interpretování písně „My tři králové jdeme k vám“ dostaly. Každý dům děti vykuřovaly kadidlem a kropily svěcenou vodou. Při odchodu vždy napsali opět svěcenou křídou nade dveře: K † M † B † - jména tří králů a příslušný letopočet. Smyslem obchůzky bylo požehnat domu i lidem, kteří v něm přebývali.

Nápis v podobě C † M † B † prý také mohl znamenat: „Christis mansionem benedicat“.
Český překlad zní: „Kristus nechť požehná tento příbytek“.⁷²

Při koledě se někdy rozdávaly „tříkrálové lístky“. Šlo o poutní svaté obrázky zobrazující sv. Tři krále. O jejich rozdávání se píše koncem 18. století v pamětech rytíře Jana Jeníka z Bratřic.

O narození Krista a příchodu tří králů hráli v barokní době žáci jezuitských kolejí divadelní hry. Tyto hry byly pro svou výpravnost mezi prostým lidem oblíbené. Některé verše převzali malí koledníci, kteří obcházeli domy a recitovali různá přání. Proto měla tříkrálová koleda i herecké prvky.

---

⁷² ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice*, s. 13.

V předvečer svátku Tří králů zapalovali v některých krajích všichni členové domácnosti stejně velké svíce a věřili, že prvý zemře ten, komu nejdříve dohoří. Pokud kouř svíčky stoupal vzhůru, duše člověka se dostala do nebe, pokud klesal k zemi, měl přijít do pekla.⁷³

Na svátek Tří králů se obvykle odstrojoval stromeček, v některých krajích se však nechával až do Hromnic. V této době také začíná masopustní období.

Pranostiky

Na Tři krále mnoho hvězd – urodí se hodně bramborů.

Třpytí-li se hvězdy tu noc před Třemi králi, rodí se hojně bílí beránci.

Je-li na Boží křtění měsíc v úplňku, toho roku lze očekávat povodně.⁷⁴

---

⁷³ VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje*, s. 45.

⁷⁴ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice*, s. 13.

Příloha V.

Masopust

Kdo by si nevybavil bláznivý masopustní rej. Taškařice, kostýmy, muziku, bujaré veselí a hlavně průvod obcí či městem. Takový je dnešní obraz.

Třídenní svátek, který nemá ve své podstatě mnoho společného s liturgií, ale přece je plně podřízen běhu církevního kalendáře. Masopust se slavil ve dny předcházející Popeleční středě, již začínal 40denní půst končící o Velikonocích. A protože se datum oslav Velikonoc měnilo, byl pohyblivým svátkem i masopust. Podle toho, kdy byly Velikonoce, mohla masopustní neděle připadnout na dny od 1. února až do 7. března. Popeleční středa se slavila od 4. února do 10. března.

I když byl masopust veskrze zábavou lidovou, je dochován ze středověku pokus o jeho liturgické vyjádření. Ve 13. století se v mnoha klášterních kostelech, především ve Francii, konalo před nedělí Devítník (devátou nedělí před Velikonocemi) „alelujové officium“. Lidé se loučili s aleluja a potom se konal jeho pohřeb se všemi předepsanými liturgickými náležitostmi. Je dochována zpráva, že v jednom francouzském kostele představovala aleuja panna obalená slámou, již choralisté vyháněli z chóru do křížové chodby. Pro různá uličnictví, která se provozovala, byl však obřad zakazován.⁷⁵

Z Čech a Moravy jsou písemné zprávy již ze 13. století. Masopust slavila jak chudina, šlechta, tak i panovníci. Příprava na masopust začínala již ve čtvrtek, tzv. „tučný čtvrtek“. Podávalo se tučné jídlo, zejména vepřová pečeně, knedlík a pivo. O masopustní neděli byl oběd rovněž bohatý. A po něm spěchali všichni do hospody. Někde se tančilo i na návsi. Pokračovalo se v zábavě i v pondělí. Pořádal se „mužovský bál“, kam měli přístup jen ženatí muži. Při návštěvách domů se tancovalo, zpívalo žertovalo na úkor hospodáře a hospodyně. Masky byly všude náležitě pohoštěny. Mezi tradiční masky spojené s masopustem byl medvěd vedený medvědářem. Dále „klibna“ – koníček, šiml, kobykla. Objevovala se maska jezdce na koni, kominík se žebříkem, bába s nůsí, žid s pytlím na zádech. Masky měly ale předepsáno, jak se mají chovat. Žid si neustále stěžoval na malé dárky, medvěd strašil děti atd.

---

⁷⁵ VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje*, s. 48.

V úterý projíždělo obcí několik vozů s hudbou, žertovnou svatbou, kterou uzavíral „pan Šedivý a paní Šedivá. Veselice končila přesně o půlnoci v masopustní úterý. Lidé totiž věřili, že pokud budou tancovat přes půlnoc, objeví se mezi nimi ďábel, přestrojený do zeleného kabátu.

Masopustní průvody se vlastně vůbec nezměnily. Pořádají je některá města, obce a malá sdružení. Jsou velmi navštěvované nejen účastníky, ale i přihlížejícími lidmi. V naší obci je tato tradice rovněž obnovena a je to velmi pěkná událost.

Pranostiky

Masopust na slunci – pomlázka u kamen.

Jsou-li o masopustě dlouhé rampouchy, je úrodný rok na mouchy.

Konec masopustu jasný – len krásný.⁷⁶

---

⁷⁶ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice*, s. 25.

Příloha VI.

Den svatého Valentýna

Všude kolem nás slyšíme reklamu na den svatého Valentýna a pobídku k nákupu dárku pro milovanou osobu. I výkladní skříně jsou plné valentýnské výzdoby. Mnoho lidí považuje tento svátek ryze za komerční záležitost. Traduje se, že vznikl na základě toho, aby obchodníci opět nalákali do svých obchodů po vánoční době zákazníky. Jistě, tento svátek je pro prodejce opravdu výnosný, ale takto Den svatého Valentýna opravdu nevznikl.

Svatý Valentýn, světec, jehož obliba se u nás začala šířit poměrně nedávno. Nikoli však kvůli jeho církevnímu významu, ale proto, že je jedním z patronů zamilovaných. Valentýn byl pravděpodobně římským knězem a lékařem, umučeným pro víru ve 3.století. S jeho osobou je spojena řada legend. Přesto jsou počátky jeho kultu poměrně nejasné, dokonce se zdá, že ve stejné době žili dva Valentýnové, z nichž jeden byl lékař a druhý biskup. Jejich osudy se v legendách prolínají.⁷⁷

V jedné z nich se vypráví, že prý tajně oddával zamilované páry, aby muže ochránil před odchodem do války. Císař Claudius II. budoval silnou armádu a byl velmi krutý. Zakázal proto zasnuby i sňatky. Valentýn však zákaz porušoval a tajně oddával. Císaři se samozřejmě jeho postoj nelíbil a nechal ho vsadit do vězení. Po krutém mučení byl 14.února roku 269 popraven. Existují domněnky, jak tedy tento zvyk vznikl. Legenda praví, že se do Valentýna zamilovala dcera žaláříka. Valentýn city opětoval. Před popravou jí napsal dopis na rozloučenou s podpisem „S láskou tvůj Valentýn“. Takto prý vznikly nám známé „valentýnky“.

Na svátek sv. Valentýna byla v Paříži na dvoře francouzského krále každoročně přijímána delegace dvorských nevěstek, která panovníkovi přinášela jako dar kytici květů. Tuto tradici přerušila až Velká francouzská revoluce. Na konci 18. století se revolucionáři pokoušeli očistit mravy ve Francii a mnoho prostitutek bylo spolu s dalšími zločinci deportováno na lodích do Ameriky. Je možné, že se tak oslavy svátku dostaly za moře, anebo alespoň určitou měrou přispěly k tomu, že se v USA začal svátek zamilovaných slavit právě na sv. Valentýna.⁷⁸

---

⁷⁷ VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje*, s. 93.

⁷⁸ VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje*, s. 93.

Valentýnku vyrábějí a malují děti ve školách s nadšením. Chtějí vyjádřit někomu blízkému, že ho mají rády. U dětí samozřejmě nejde o lásku mezi mužem a ženou, ale jde o náklonnost, kamarádství. Valentýnky malují a píší jak rodičům, tak i prarodičům. Valentýnky dostávají od dětí i vychovatelé a učitelé. Všude se na nástěnkách objevují srdíčka, holoubci a jiné motivy. Vyznat někomu lásku nebo někoho potěšit je přece krásný hřejivý pocit, a to platí vzájemně.

Pranostiky

Na svatého Valentýna zamrzne i kolo mlýna.

Je-li na svatého Valentina hvězdná obloha, bude pozdní jaro.

Na svatého Valentýna zima sílit počíná.⁷⁹

---

⁷⁹ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice*, s. 17.

Příloha VII.

Velikonoce

Jaro je cítit kolem nás. Dny se prodlužují a sluníčko přidává na síle. Jsou zde svátky jara. Tyto svátky byly v minulosti dokonce významnější než Vánoce. V oblastech Moravy a Slovácka se tyto svátky slaví opravdu s tradičními zvyky a v krásných krojích. Maléřky malují a tvoří kraslice již dlouhou dobu dopředu. Jejich umění je opravdu unikátní. V našem kraji se dodržuje také mnoho tradičních zvyků. Pečou se z kynutého těsta věnce, mazance, pletou pomlázky, barví či malují vajíčka. Děti chodí na koledu. Existuje tzv. „pomlázkové právo“. Chlapci mohou na pomlázku od nedělní půlnoci do pondělního dopoledne. Ženy a dívky mohou oplácet šleháním zelenými pruty, pomlázkou či polévat vodou v pondělí odpoledne. V čem je ale podstata oslav Velikonoc?

Velikonoce jsou nejvýznamnější svátek křesťanské církve, spojený s památkou umučení a vzkříšení Ježíše Krista, ovlivňovaly řadu od nich odvozených svátků pohyblivých. Oslavy Velikonoc měly velice starou tradici, původem ještě z doby předkřesťanské. Navazovaly pravděpodobně na židovský svátek pesach, jenž byl památkou vysvobození Židů z egyptského zajetí.⁸⁰

Velikonoce se slaví vždy po jarní rovnodennosti, první neděli po jarním úplňku. Tímto způsobem mohou svátky začít mezi 22. březnem a 25. dubnem. Nastává Pašijový týden. Poslední týden před Velikonocemi.

Modré pondělí, Žluté úterý. V tyto dny se všude po domech uklízelo.

Sazometná středa. *Středa před Božím hodem velikonočním patří liturgicky ještě k postní době. V lidovém prostředí se jí říkávalo škaredá, sazometní či smetná, protože se toho dne vymetaly komíny. Škaredá prý pochází od toho, že se Jidáš škaredil na Krista. Proto se podle lidové víry nesmí na nikoho toho dne mračit, jinak by se škaredil po všechny středy v roce.*

Zelený čtvrtek-dobu mezi čtyřicetidenním půstem a Božím hodem velikonočním označuje liturgie jako „velikonoční třídění“. *Ve starokřesťanském pojetí se od 2.století k němu počítal Velký pátek, Bílá sobota a Neděle Zmrtvýchvstání jako jednota smrti a vzkříšení. Velikonoční třídění začíná večerní mší na Zelený čtvrtek, jak značí četné lidové zvyky.*

---

⁸⁰ VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje*, s. 54.

*Toho dne se měla jíst zelená strava (špenát, různé druhy zeli), aby byl člověk celý rok zdrav. Kostelní zvony zní toho dne při mši naposledy, pak umlknou až do Bílé soboty.*⁸¹

Říká se „že odletěly do Říma“. Bylo zvykem nahrazovat hlas zvonů různými klapačkami, řehtačkami různých velikostí. Říkalo se, že děti honí Jidáše. V některých východočeských i západočeských venkovských kostelích opravdu Jidáše děti honily. Byl to vždy chlapec se zrzavými vlasy. Zajímavým zvykem bylo rovněž to, že kdo prý snědl před východem slunce pečivo s medem, bude ochráněn před uškntutím hadů a žihadel vos i sršňů.

Velký pátek-den ukřižování Ježíše Krista. *V katolické liturgii je dnem hlubokého smutku. Nekoná se mše a bohoslužba je složena jen ze čtení textů a zpěvu.*⁸² *Důležitým momentem je odhalení a uctění kříže, strojení Božího hrobu. Součástí tohoto obřadu se časem staly také Pašijové hry, které znázorňovaly události posledních dní Kristova života a jeho zmrtvýchvstání. Jednodušším způsobem se v pozdější době tyto hry hrály při obchůzkách na Bílou sobotu.*⁸³

Lidovým zvykem bývalo, jako na Zelený čtvrtek, časně ráno se omývat v potoce a chránit se tím před nemocemi. Mladí chlapci se dokonce koupali a potápěli, lovili oblázky, které poté zahazovali. Věřilo se, že je tento zvyk ochrání před bolestmi zubů. Nesmělo se prát prádlo, neboť by se namáčelo do „Kristovy krve“. Nesmělo se rovněž hýbat se zemí, tzn. orat, sázet, kopat.

Bílá sobota. *Před vigilií se posvětil oheň, od kterého se zapálil paškál (velikonoční svíce) a jím se světlo přeneslo do kostela. Svěcení ohně se postupně stalo slavnostním obřadem a římský císař Konstantin Veliký dokonce počátkem 4. století nařídil, že má být celé město osvětleno ohni. V českém prostředí se na Bílou sobotu světil oheň před vstupem do kostela.*⁸⁴

Zvykem bylo, že se v domácnosti uhasily všechny ohně a před kostelem si do ohniště hospodyně přidala své polínko. Po posvěcení ohně knězem si žhavý oharek vzala zpět domů a rozdělala oheň nový.

---

⁸¹ VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje*, s. 55.

⁸² VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje*, s. 56.

⁸³ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice*, s. 35.

⁸⁴ VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje*, s. 56.

Boží hod velikonoční. Neděle. Den Zmrtvýchvstání Krista. Vrcholí velikonoční svátky a končí půst. V kostele se světily pokrmy, které si kdo přinesl. Nejčastěji velikonoční beránek, vejce, chléb, mazanec, ale i víno. *Ve východních Čechách obětoval hospodář kus svěceného mazance, vejce a víno zahradě, poli a studni, aby byla dobrá úroda, hojnost ovoce a zdravá pitná voda. Na Šumavě lidé věřili, že vzpomínka na to, že člověk jedl o Božím hodu velikonočním posvěceného beránka, pomůže nalézt ztracenou cestu zbloudilci v lesích.*⁸⁵

Pondělí velikonoční. K tomuto dni se žádné liturgické úkony nevážou. Zato z pohledu zvyků je mnohem významnější. Při Velikonočním pondělí chodí chlapci i muži se spletenými vrbovými pruty do pomlázky šlehat děvčata, aby jim vlili do těla energii a sílu. Také aby byly veselé, zdravé a pilné. Za odměnu dostali namalované vajíčko – kraslici a pentli na pomlázku.

Po koledě děti i dospělí hráli různé hry s vajíčky. Například koulení, t'ukání, sekání do vajec atd. Nejznámější je asi hra z Chodska, kdy se vejce házela do výšky, nebo se jimi přehazovala střecha, tak aby dopadlo do měkkého. Pokud se vejce rozbilo, to děvče, které ho darovalo, se stalo terčem posměchu, že bude nestálá.

Velikonoční zajíček. *V Bibli je zobrazován jako stvoření „maličké na Zemi, ale moudřejší nad mudrce“.* Je symbolem chudoby, skromnosti a pokory a také sebeobětování se pro druhé.⁸⁶

Beránek je symbol čisté oběti. Byl obřadním pokrmem Židů před jejich odchodem z Egypta.

„Hle, Beránek Boží, který snímá hřích světa“ – Jan 1,29.36

Pedagogové tyto svátky pojmají hlavně výtvarně. Nejčastěji v duchu zdobení vajec či výrobou různých jarních motivů. Objevuje se pletení pomlázek a velikonoční nadílka ve školních družinách. V širším pojetí se tento svátek bohužel nepředává.

Pranostiky

Je-li Zelený čtvrtek bílý, tak je léto teplé.

---

⁸⁵ VONDRUŠKA, Vlastimil. *Církevní rok a lidové obyčeje*, s. 57.

⁸⁶ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice*, s. 39.

Velký pátek deštivý – dělá rok žíznivý.

Prší-li v noci na Bílou sobotu, bude v létě nouze o vodu.⁸⁷

---

⁸⁷ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice*, s. 42.

Příloha VIII.

Zakroužkuj správnou odpověď.

1. Jsi:

a) dívka b) chlapec

2. Kolik je ti let?

17

3. Je pro tebe důležité strávit svátky s rodinou?

ANO/NE

4. Navštěvujete s rodinou příbuzné?

ANO/NE

5. Dodržujete vánoční zvyky a tradice?

ANO/NE

6. Pokud ano, jaké? Napiš.

Zdobení stromku, pečení cukroví,
čokoládová lázeň, šišky, kapra, polévka, ošlech
kysaného mléka, špenát, parmezán, losos,
repeče...

7. Máte doma adventní věnec se svíčkami?

ANO/NE

8. Víš, proč jsou na adventním věnci čtyři svíčky?

Čtyři svíčky do čtyřech dnů

9. Máte doma na Vánoce jmelí?

ANO/NE

10. Zdobíte vánoční výzdobou byt?

ANO/NE

11. Peče maminka cukroví?

ANO/NE

12. Pokud ano, pomáháš při pečení cukroví?

ANO/NE

13. Jíte na Štědrý večer kapra s bramborovým salátem?

ANO/NE

14. Pokud ne, jaké jiné jídlo jíte? Napiš.

15. Pouštíte si tradiční vánoční koledy?

ANO/NE

16. Chodíte o Štědrém večeru na půlnoční mši?

ANO/NE

17. Víš, kde se narodil Ježíšek? Uveď.

Betlém

18. Kdo byli jeho otec a matka? Napiš jména.

Josef a Marie

19. Chodíte o svátcích zapálit svíčku na hrob?

ANO/NE

Příloha IX.

Zakroužkuj správnou odpověď.

1. Jsi:

a) dívka   b) chlapec

2. Kolik je ti let?

11

3. Je pro tebe důležité strávit svátky s rodinou?

ANO/NE

4. Navštěvujete s rodinou příbuzné?

ANO/NE

5. Dodržujete vánoční zvyky a tradice?

ANO/NE

6. Pokud ano, jaké? Napiš.

pečeme cukroví,
rozkládáme si
dárky, zdobíme
stromček

7. Máte doma adventní věnec se svíčkami?

ANO/NE

8. Víš, proč jsou na adventním věnci čtyři svíčky?

protože jsou do
Vánoc 4 adventní
neděle

9. Máte doma na Vánoce jmelí?

ANO/NE

10. Zdobíte vánoční výzdobou byt?

ANO/NE

11. Peče maminka cukroví?

ANO/NE

12. Pokud ano, pomáháš při pečení cukroví?

ANO/NE

13. Jíte na Štědrý večer kapra s bramborovým salátem?

ANO/NE

14. Pokud ne, jaké jiné jídlo jíte? Napiš.

15. Pouštíte si tradiční vánoční koledy?

ANO/NE

16. Chodíte o Štědrém večeru na půlnoční mši?

ANO/NE

17. Víš, kde se narodil Ježíšek? Uveď.

v betlémě

18 20. Kdo byli jeho otec a matka? Napiš jména.

Marie a Josef

19. Chodíte o svátcích zapálit svíčku na hrob?

ANO/NE

Bibliografický odkaz

DOHNALOVÁ, P. Vnímání významu křesťanských svátků a tradic očima žáků základní školy. České Budějovice 2023. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Mgr. Veronika Blažek Iňová, Ph.D.

Klíčová slova

křesťanské svátky, tradice, zvyky, liturgie, Vánoce, výchova, hodnoty, kultura a společnost

Abstrakt

Bakalářská práce „Vnímání významu křesťanských svátků a tradic očima žáků základní školy“ pojednává o tematice slavení křesťanských svátků a tradic. Práce se zabývá významem svátků jako takových pro kulturu a společnost. Zaměřila jsem se hlavně na vánoční svátky, které byly předmětem mého výzkumu. Pro bakalářskou práci jsem si vytyčila dvě výzkumné otázky. Jsou v dnešní době udržovány v rodinách zvyky a tradice? Mění se vnímání tradic a zvyků s věkem dítěte? Výzkumný problém byl řešen u žáků základní školy v Záhoří. Výzkum byl zpracován na základě anonymních dotazníků. Z rozboru dotazníků došlo ke zmapování povědomí dětí o tradicích pojících se s vánočními svátky a dodržování rituálů a zvyků v rodinách.

Abstract

Perception of the meaning of Christian holidays and traditions through the eyes of elementary school students

Key words

Christian holidays, traditions, customs, liturgy, Christmas, education, values, culture and society

The bachelor's thesis "Perception of the meaning of Christian holidays and traditions through the eyes of elementary school students" deals with the topic of celebrating Christian holidays and traditions. The work deals with the significance of holidays as such for culture and society. Thesis mainly focused on the Christmas holidays, which were the subject of my research. I set out two research questions for my bachelor's thesis. Are customs and traditions maintained in families these days? Does the perception of traditions and customs change with the age of the child? The research problem was solved with primary school students in Záhoví. The research was conducted on the basis of anonymous questionnaires. From the analysis of the questionnaires, children's awareness of traditions related to the Christmas holidays and observance of rituals and customs in families was mapped.